

~~№ 24~~
~~4~~

ПРОБОМ

ХУДОЖЕСТВОА ЛІТЕРАТУРА
Ж У Р Н А Л

Вітвога план ґерті Сыктывкар пөрө промышленнөј карө

Ө Н І Ј А С Ы Н Т Ы В К А Р

Н М А Р Т 15 Л У Н 5
1 9 3 0

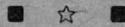
СУЗӨДӨЛ

1930-д ВО ВЫЛӨ
КОМІ ХУДОЖЕСТВОА ЛІТЕРАТУРА
— журнал —

ЛЫҘАҘА

„ОРДЫМ“

Лезёны ВКП (б) Обкомлөн Агитпроп да КАПП.

„ОРДЫМ“-ЫН гижёны комі художествоа література быд комі гижылыг (щөщ комі-пермјак-јаслыг). Гижё критика комі художествоа гижөдјас вылө, щөщ төдмөдө пролетариат нега роч літературадн.

„ОРДЫМ“ сетө чельдлы література.

„ОРДЫМ“ отсалө гижны бостчыгјаслы бурмөдны ассыныг гижансамнысө.

„ОРДЫМ“ сетө бур отсөг лыддыган керкајаслы, клуб-јаслы нүөдны југдөдчан уж, школајаслы, чельдлы література, быд УЖАЛЫҘ мортлы кокні, міча лыдфантор.

1930-өд воын „ОРДЫМ“ нутас петны быд төлыг кыкыг.

Гіжсан доныс

	Төлыг кежлө.	6 төлыг кежлө.	Во кежлө.
Учреждённөјаслы да организатсјіјаслы . . .	— 60 ур.	3 ш. да 60 ур.	7 ш. да 20 ур.
Гражданалы	— 30 ур.	1 „ „ 80 „	3 „ „ 60 „

НЭЖ Коми
1-1

ОРДЫМ

ХУДОЖЕСТВОА ЛЫТЭРАТУРА
Ж У Р Н А П

ЛЕЗО ВКП (б) ОБКОМЛОН АГИТПРОП
ДА КАПП.
ПЕТО БЫД ТӨЛЫГЫН КЫКЫГ.

Ставмывывса пролетарийяс, 6тувтч6й!

РЕДАКЦИЈАЛОН АДРЕС:

СЫКТЫВКАР, ВАДОРВЫВ У., 41
КОМИ НЫГА ЛЕЗАНН

„Ордым“ суз6дан дон:

Гражданалы: во кезл6—3 ш. 60 ур, 6 т6-
лые кезл6—1.80 ур., т6лые кезл6—30 ур.
Учреждени6н6яслы да организацијаслы:
во кезл6—7 ш. 20 ур, 6 т6лые кезл6;
3 ш. 60 ур, т6лые кезл6—60 ур.

5 №

МАРТ 15 лун 1930-6д ВО

5 №

Г.П.Б-на обяз. экз.
Лнгр. 1930 г.
Акт № 4-691

ЈУРИДАЛЫГ:

Пед. ген.—ВЕЖС6 ОЛОМ,—ВЕЖС6
МОРТ. Серпасјас Л. Поповл6н 3
Выл Паш—ТУВСОВЈА 6
Ильа Вао—В6РКЫЛОДЫСЈАСЛ6Н
СЫЛАНКЫВ 12
М. Торлопов—КЫНОМШ6Т КОРСНЫ 18

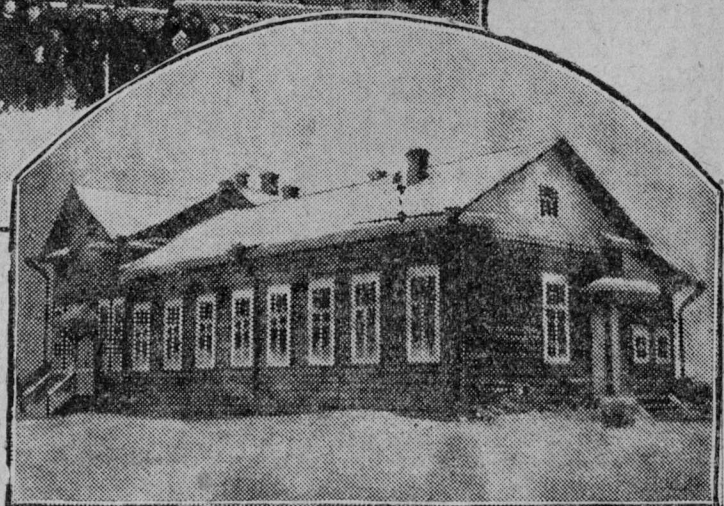
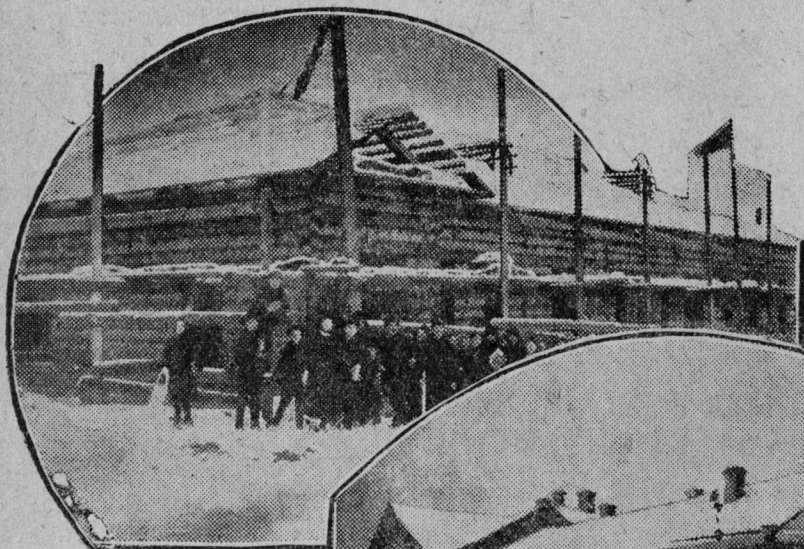
Кос Кабыр—БАБАЈАС 21
Ильапыс—ЗУРТАН. Серпасалис
Арнолд Ген. 23
Ганс Рочалла—Г6РД ФРОНТОВИК-
ЈАСЛ6Н ОДВА-6 ВОЛОМ 27
Август Јавич—КАМАСА БАРЖА . . 30

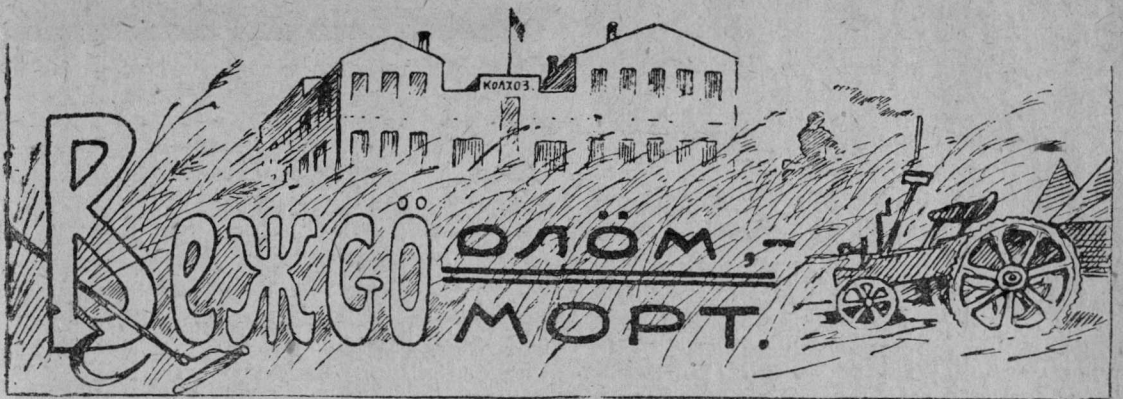

Выль клубјас да школајас

СТРЌІТЌЌНЫ
НОМІ ОБЛАСТЫН

ФОТО ПЕЛМЕГОВЛЌН

Віет Педь Геҕлөн.

I.

Шондiкөд өтi кaдө сaдмiс Јогор. Шондi мытчiс ыргөн плeшeб нүчүк жүрa јaг сaјыe, Јогор—eнкын улыe. Шондi былыктiс јaг жылө дa күтiс вөснi кымөрјас кoсттi суналгтыр кaғгыeнны вьвлaн, Јогор—гoж вoдын нүжмaсыштөм бөрын пoжыштiс шөтa тoшeб ыркыд вaдн, мушe дoд-дaeнны.

Јогорлы кoмын ар сaјас-нын. Ортeслa-сагыс торјa оз торјав мукөд мужiкјасыe. На мoз-жө пaстaeб-көмaeб, ужалө зiлa, нөвлөдлө ордас тaбaк көшөл, кык вeжo-нын өтчид пoжычөн шөщкөртлө тoшeб. Аслыспөлөс сaмaжык сөмын; зумыш чужөмa, eщa сoрнiтө. Бьгeтoгвoмeб оз пae-көд, оз вaшныт-нi. Јогорлөн-i гөтpaeб-мe аслыс пөлөс вөли, јөзлы шeнз-ымөн. Сiктас вөли ныв, Окул ыма. Зев вiзьв ныв; paeјтлiс eывны дa јөктыны. Став зoнмыс вөтлыeлiс сь бөрeа, мырд-дыeи-ны ас кoстaны. Тoшкa јөз Окулкөд пa-ныдaсeгөн вeeг мoрөснeсө вөли вoд чур-гөдөнн дa вунөдлөнн гөтырјасныeб. Сө-мын Јогор өтнaс вeeкoдa вiчөдiс сь вь-лө. дaј гөтpaeиcсө eз paeјтөм кyчa. Тeш-кoдa мoз aртmиc ставыс. Отчид зoнјас шмoнiтыштiсны сь вьлын:

— Он-ө, Јогор, Окул вьлын мөвнaв гөтpaeнн. Мыјкө тaј јoнa бөрјa кaдeб мөвпaлaн.

— Вiдчыeб, мунас Окул тaчөм сaјө. Гaлтөмысла кулaс. Јогор вaрoвiтөмнaс вiјaс, кa-кa.

Јогор скөрмiс. Вeжoн мыeтi кoрaсiс дaј вaјiс Окулөс. Бaғ-мaмыс ньвлөн eз кyтны шыкeыны: Јогор бур-ужалыe, мoрт-туј eм, aбу гөл-нi. Окул вaжөн кoд-нын јөзыe гyeбн ышлoлaвлiс Јогор вөснa. Кьв шyтөг мунiс. Тaзi ставыс-i aртmиc. дaс

во-нын гoзјa oлөнн шынiтөв. Нeкoднaныс оз eлaeнн. Oлөнн-вьлөнн (мoјдын мoз), ужалөнн-дa.

Шондi сьв-мөд үдiтiс кaғгыeнн. Мө-дөдчiс Јогор eбд мылкө гөрнн. Лөн aсјa eыпөдын тeшкoдa жүргөнн өнiкoлкa гө-гылјаслөн зуртaн шыјас. Öнiкoлкa вь-лын пьркөдчө гaчөн сiм ньрa гөp.

— Удiтa oг-луншөрөз гөрнн мyөс,— мөвнaлө Јогор зумыд тyјөд вoслaлгтыр.

Шондi жүгөрјас aбу-нa үдiтөмaс вьвлa-вьлыe вөтлыны үмзiтeб. Лөн. Вopјасын лөстaeб чeпөсјөм өтaвa. Зiрдaлөнн льсвa вoјтјас.

— Кoдлөнкө пoщөсыс пөрөмa, зoн-кьв пpаслa. Вepмaс скөт пьрны дa лaк-ны мoртыслыe бөимсө. Co, өтi вөв вeтлөн-нын мy вьвтыeс,—aспьрыс мөвпныштiс Јo-гор aдчiс дaдө мy вьлыe јiрeыс вөлөс-дa.

— Вөтлыны, eскө, кoлө вөвeб дa вь-тaвны мoртыслы, мeд зoнтaлaс пoщөсө.— Көсјeыс-нын вөвeб сyвтөднн, гөгөр вiчөд-лөм бөрын eз тaј-a. Вoдө мунiс. Кoдiкө-кө, eскө, вөли мaтi гөгөр, гaшкө-i сyвтiс.

— Мeм-нө мьј? Абу тaј мeјaм мyөј. Оз мeнeым өзiмөс лaкнн. Кoдлөн тaјө мyыс, мeд aчыс дөчөpитө. Мe eг мeдaслы

сылы.—Тазі мөвпалігтыр ыло коліс пөрөм пощөс. Јаңғим-жө, ескө, аслыс лоі бөрас-да. Асеыс јаңғим бығғө-і, вөвөыс-і—сізі вөчөмые.

Асылыс шоныд, гажа. Чуксаөны ле-бачјас. Кыскө кылө мөс жыңнајаслөн болөдчөм.

Му вылас воіс, лецаөіс. Сувтіс му вө-час да күтіс нөмөцаөны.

Јос нөвјасөн сащкыөны тоналөм му морөсө шонді јүгөрјас, пыдө мөртчөны. Мукөдыс чөгө. Му бердые кытө муртса өінлы тыдалана шоныд ру. Морөс тыр-нас Јогор лолалө му көра русө. Горша нылалө, оз пөтны вермы.

— Со-өд менам муөј. Абу мукөдлөн код: өөд, мылк јылын, лунлаңө банөн. Сөмын тај абу өтнамлөн мылкјыс. Жын-јыс Петыр Öндрөјлөн. Ок, ескө ставыс-кө вөлі өтнамлөн. Озырмөдіс ескө менө. Кызі, ескө, почас сіјөс тае вөтлыны. Јө-көн оз поэ, бурөн оз мун дај. Оз-өд веж-ыс мекөд Куз нырса мукөд. Сөні ескө вел ыкыд му менам да ошјыены оз поэ, абу веж петкөдлана. Тајө муыс жың ыж-да сы серті да һаңсө сымында-жө вәјө. Сыкөд узкыс унжык, нокеөм сөмын. Тајө мылкјыс ескө во гөгөр менө вердіс-јук-таліс.—Мырдөн моз һөщыштіс өінјасөө Петыр Öндрөј му вылыс, муніс вөвөө дод-цавны гөр пыщө.

— Но-о! Бөрөзда! А-а! Бөрөзда!—Воронко јүрөсө коньртөмөн мөдөдчөс кыскы-ны гөрсө.

Шонді күтіс пөжны. Борјын кылаөыс пујас бердые кытөны му пастала өірөд корјас. Јагыс локтіс төвру, мыкө вапшө-тіс лөмпұлы да бөр лебзис. Лөмпұ коліс копрасаөн, бығғө шыңјалігтыр шуалө:— „сіз, сіз... сіз, сіз“. Езыөн лөстаөны тіралап кузмөс кылаөыс.

— Тпру!—сувтөдіс Јогор вөвөө бөрөз-да өштөдөм бөрын. Бергөдчөмөн вөзөдліс руаөыс бөрөзда вылө. Гөрбылтчөс да бөс-тіс кабырас өщанік му. Вәјөдліс ныр до-рас, кывнас вөдіс. Күтіс чабравны мөв-палігтыр:

— Бур-жө му, ео морө. Ак, ставнас-кө вөлі менам.

— Тпрудіс! Но-о! Бөрөзда.—Бара мө-дөдчөс вөтлыены гөр бөреа.

Јогорлөн вел-нын уна лоіс гөрөма, Пе-тыр Öндрөј вөлісөті тыдовтчөс завор до-рып.

— О! Мыјдта-нын пызјөмыд, Јогор. Зіла тај ужалан.

— Гөра тај, ескө, һөжјөһкөн-да. Лөк, гөрны бөсөытөздыд куричам. Ыркөдчып-там лөмпұ вужөр улын.—Јогор лөчөдіс өідөлкі көв, нукеіс лөмпұ улө.

— Сормыштін тај-нө талун?

— Сормі тај, Јогор. Воэжык-жө, ескө, мөдөдчылі да кәјігөн адзі пөрөм пощөс цаөдыс; катыд помсалөн. Вөвјас пырө-мас да өзім му вылас јіреөны вөлі. Вөт-лалі һајјасөс, сөсеа...

— Вөвјас? Уһаөһө өмөј?—јуаліс Јо-гор. Ачыс мөвпыштіс:—„менам кәјігөн өгі сөмын тыдаліс“.

— Ноһ вөла-чаһа вөліны. Вөтлалі вөвјасөө да вөталі мортысөлы. Сіјө бу-рөц чері кыңны лөсөдчө вөлі мунны. Вөс-талі да өновтіс, кәјіс пощөсөө цөһтавны. Сөтчө-і ылалі. Рытөз гөра-жө тајө муөс-кө-а.

— Гөрөытөг оз ов та ыжда муыд.

— Тејад кәјігөн-нө, Јогор, пощөсыс пөрөма-нын вөлі?

— Ег тај адзывлы-а. Гащкө-і пөрөма-нын вөлі-да. Ез тај өінүлө уелы-а Ад-зывлыкө-өд ег-жө ескө сізі кол-да. Егес-кө леэ крөстанінлыс һаң ләкны. Ег, мө-са, адзыв.

— Сізкө те бөрын-нын пөрөма. Вөв-јасыс зыртчөны өһи быдлаө, гөһныс уөб-да. Зыртчөһаныс-і пөрөдісны, көһө.

— да. Мыј-нө, сүөөд, өгө-ө мујасна-ным вежөө,—вөсөкөда моз шуіс Јогор, бы-ғғө өөрпө һужөдөм могыс. Аслас ескө чи-гаркыс күтіс цөрны код чун костјасас. Чужөм вылас вежөыштөс-і.

— Кущөм мујасөн-нө вежөам? Гащкө тајө мутө-нын көсјан мөд вылө вежны-да? Поэас.

— Ме, ескө, өг сізі вөлі көсјы. Ме теө сөта Куз нырса муөс. Разіпөл му-јасөј да делөвөжык. Көсја чукөртны. Не-кө сіјө, һынөм вылө ескө ег вежөы Куз нырса муһам. Зөв-өд бур му. Вежөанкө те, цөрт, он ворөсы. дај кык ыжда лөб тејад му сертөыд. Вөсөг мөвпавныд теө һынөм, вежөып дај.

— Ыжданас ескө-і ыкыд теһад. Бур-нас өһ ошјыс. Төда-өд кущөмжык. Гој.

— Мыј көт і өөј. Ме-өд быд во кујө-давла. Кык мөслыс во чөжөсөө катла.

— Көт һөшта кујөдав, оз-нын тајө му код лолы. Вежөам тај, мөса, сізі: ме сөта

еу дорые, те таяо вај меным. Ме-од сод-тышта сесеа мѣдако. Артмам, алы огу?

— Дыр тај сорныты кутім. Ужным ендіс. Ме-од ет збыл тујо казтышт веж-сөм жывеис.—Јогор төдчана скөрөн му-нис вөв дорас, зелөдіс еиделкі көв да ло-кые горөдіс:

— Но! Унмөсөмыд ужаліг кесті. Бө-рөзда!

Скөр сөломөн-нын Јогор вөтлөсө гөр бөрса. Весіг аслас муыс дугдіс вежсө петкөдлыны. Мөвпнас јортчө, еіјө быса-ма омөксө Петыр Одрөјлы:

— Мед горш шөрад тасасас тајө му вывөсө бөстөм һаһыд. Адзвлан, боетан он сесеа менсым мыјкө. Көч жагавны ку-тан—ог мөзды.

Петыр Одрөј һө-лө-вітыс кыцовтөм бөрын сувтіс. Көсјис весыштыны гөр шыр бердө ейдөм мүсө да һинөм ез адзы ма-ті гөгөрыс. Весіг чаг-тор ез еур кі улас. Мөвпналыштөм бөрын муніс лөмпу дорө. Суслан мајөгјас шы-кые кутіс бөрјыны мічажыкөс.

— Еј! Сүөд! Мыј сені вөчан?—адзіс да горөдіс Јогор. Весіг вөсө сувтөдіс.

— Суслан мајөг көсја боетны. Гөр нырөс колө весыштыны. Он өмөј лөз, Јогор?

— Став мајөгсө-нын новлөмыд мен-сым. Аслыд колө лөсөдны. Ен бөст. Пук-ты! Кылан?

— да-од мајөгыд абу-жө жал, Јогор.

— Пукты, пукты!

— Ёпу! Жагөдчы тајө мајөг жылас.—јортчыштіс Петыр Одрөј да чегіс лөм-пулыс увсө.

Јогорлы долыджык код лоіс. Быггө код төдас мыјөн і мынтіс сүөдысөлы өн-таја сорныс.

Тулыс зірдалө, тулыс сылө. Сынөдыс сөз, сөз, өда. Борјасын зорізјас. Лебалө-ны міча сөра борда бобувјас. Жувгөны малазіјас. Кыңкышысөны чіркјас. Вы-лын јенеж чім лөз.

Луншөр кеклө Јогорлөн гөреіс. Горт-лаһыс вөрчытөз көсјис курічыны ескө да ез-нын ло. Аслас табакыс бырі. Петыр

Одрөјлыс јанзім лоі корныс дај, өнтаја вомалөмыс төдвылас үеіс-да. Курічытөг і мөдөдчыс гортлаһыс.

II.

Талун бара лөас делегаткајаслөн чукөртчылөм,—паһыштіг мөз шу-іс Окул. Јогор сы вылө вігөдтөг јуаліс:

— Бара ветлан, алы он-нын?

— Ветла, дерт. Ужөј тај абу ендөма-а.

Јогор пукалө јенувпелөсын. Бердас, јуе пі мөз, зодјалө көкјамыс арөса піыс, һөбыдік сыналөм сөз пыш код јуреіа Ваһө. Ваһөлы воча пукалө мамыс—өкул. Чышјансө һыв мөз плавгыштөма. Сы улыс летчө смөл сөд көса. Вөмсө востыв-лас һаһ курчыны да тыдовтчывлас-ны гырыс јон пін-јас. Чужөм баңа-сыс вералөны. Дас-кык во-нын ескө Окул верөс сажын да торја абу веж-сөма. Сөвмыштөма тај сөмын һөуна-а. Ічмөн-на быггө.

Оз өновтчы вөчө-мыс-һі. Пыв тујө асөө вігө. Шулас-ны-жө, ескө, һыв-бабајас еінмас:

— „...Те-од абу-нын һыв, шөндібан. Век-на вөчан, көсјас новлан“. Окул һалы сөрампыр кыввізас:

— Удита-на, бабуңјас, пөрысавныс. Термасны һинөм. Јурејас гывдасны да ог һөбөс кут көсанам еіннытө јорны. Оні позө-на-да, мајбыр-нын вөчөһныд, шөгма-на-кө...“

— Кывліһ өн-на: маһіннөј төварішчест-во-пө котыртчө еіктаным,—јуаліс һисө вісталіс Окул.

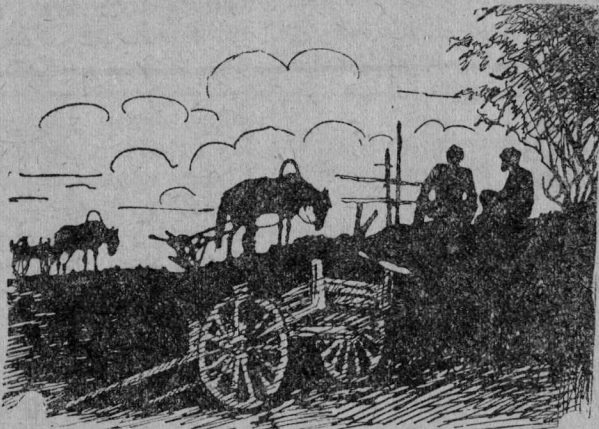
— Кывлі,—вомыс паһсө кыскытөг шуасіс Јогор.

— Көсјан он-пө пырынтө?

— Ег-на мөвпавлы.

— Іһла вокыд тај пырө-а. Вај мөв-пынт да пыр-жө.

Јогор һинөм ез шу воча, сөмын пөлө-сөн вігөдліс Окул вылө, быггө көсјис віставны „тетөг оз-нын і төдны“ да дыш лоі вөмсө востывлыны. Окул гөгөрвоіс

— да леҗис еиҗассө тастіө. Мөвпыштіс:—
„һыдді оз пукты менсым шуөмҗасөс“.

Чөла паһасөһы. Ваһө таҗ сөһын ас-
көһыс варовітө тастыһ гудраеігытыр.

— Воҗда чукөртчөм ыланым воліс
аграном. Вісталіс капуста вөһітөм җылыс.
Локтан тулысө вісталөм серҗыс-һын вөһі-
та капустаөс.

— Ме понда көҗ поп велөдөм серҗі
вөһіт. Мед сөһын арпомө вөлі капуста
быдмөһа да мед поҗис сөҗны—вундіс сөр-
һисө Јогор.

Соҗеіс. Пызан ідраліг моз Окул җуәліс
верөсылыс:

— Ветла ог-һө?

— Уҗыд-кө абу—ветлы. Кыскас-һын
бостөһыд-да.

— Сыр ог ветлы. Водіг кеҗлад лок-
та.—Һімкодөһ лөсталаһ еиҗасөһ шырк-

һитіс чыщҗан помҗас гола ұлас, окыштіс
Ваһөөс җур пөһсөс да һыв моз терыба
тувчалөмөһ петіс керкаһе.

Јогор пукеіс өһіһ дөрө..

Бвлавылын бергалөһы ғырыс, баҗдөг
гөһ код, лымчирҗас. Окул котөһрөһ мунө,
бығғө һөлә кодөһкө бергөдөһмыс бөр гор-
тас.

Окул мөҗму төвсаһ-һын делегаткаалө.
Сетчөҗ мөһноҗсаҗык вөлі. Зумыһ верө-
сыс, пачвомдор, луһыс-луһ өһіһлөс һөк-
сөһмыс кутлісһы пөртһы визыв ічмоһыс
броткыс, быд торҗөһ дөзмыс бабаө. Сөлә-
мыс көріс мөд уҗ—ыҗыдҗыкөс, муқөдһы
щөщ бур ваҗыөс. Весакаліс делегаткаө
да бығғө сөләһмыс бурмыштіс. Вееіг том-
мыштіс бығғө-і. Кущөм вөлі һімкод өт-
чыд делегаткаҗас бөҗһисһы җуралысаһыс-
да. Дөһыд сөләһмөһ пукәліс пызан саҗһы,

Тувсовҗа.

Тулыс...

Локтыс гаҗа тулыс,

Тед талун сывһы көсҗа ме.

Кывзы һімкод-луһсө мулыс...

Кывзы!

Чөлөм ыста тед.

Тенад шонһыд рукөд локтө

Тувсов көҗа—

Ыҗыд мөг.

Лок-җө,

Повтөг лептав көктө,—

Веҗам ваҗеа оланноҗ.

Тенад шонді мусө шонтас,

Сетас мулы ыҗыд ыһы.

Сіктса воҗтыр көҗһы пондас...

Өдҗө сывды мулыс кыһ.

Тувсов шонді еиһтө җөрө.

Уҗһы тырмас,

Выҗ уҗ көрө—

Тувсов көҗа матыһ тан.

Көһан во мө бостчөһ сөрөһ,

Тава дөһбласһытө шаһы...

Тырмас!

Медым вөлі уһҗык һаһы.

Көд һө

Мө-кө өгө бостчөҗ

Бертһы ваҗеа сөһмөһ вуҗ?

Чаҗтад, выҗ җөһ нем оз куҗ?

Пөлтө, туҗсө ваҗө воетлөҗ...

Талун праҗһык мөҗан—уҗ!

Збоҗа петам муқөд тышкө,

Муыс вөчам һөһыд вол.

Кодлы сөкыд,

Кодлы дыш-кө—

Паскыд туҗсө мөдһы кол.

Ыҗыд уҗһыһ һөксөһ мустөм:

Һаргөһ, оҗгөһ,

Зыһгөһ, поҗгөһ—

Мед ез вөһ!

Сіҗө выҗ җөзһы зөв шуштіөм.

Һалы лөсөдәһ „G ö d п ö в“.

Щыглун еіктыһ сурс во ветлө,

Пыр-җө вөчам сылы пом.

Му мед быдтор вөлі сетө:

Туруһ һыдді,—ід-су петө,

Медым ез вөһ шөһтас шөһ.

Мө-кө трөҗер кадыһ көреам,

Зарһө рөһөһ көҗдыс ворсас.

Формалыһыд щөщ-җө җөрт,—

Кывзы ставсө, көмө мөрт.

Медым воас уроҗаҗ—

Өгө колөҗ өһө воскөв

Мутө көҗтөг,

Мөһнерала ыһнеөд лөҗтөг...

Ставөһ таҗө вөчам, ваҗ.

Мырҗас вазҗам,

Вуҗҗас чапҗам,—

Көҗам көҗдыс гөҗөһрөк,

Сөкө һаһыс оз ло шөг.

Ог мө дөдҗас, баҗҗас һөҗөһ

Кутөҗ өткөһ вөһһы уҗ...

полігтыр веекӧдліс еорні пуӧмӧн. Ачыс вѣстальштис-і мыжкӧ.

Кызкӧ ӧти советскӧй празникӧ веекавліс сійӧ мѣинг вылӧ. Сені вӧлӧетса нывбаба вѣсталис нывбабајас олӧм јылыс. Быд кыв сылӧн доң ізӧн водіс Окул ӧлӧм вылӧ. Кывзіг чӧжыс чужӧмыс пӧртмаеіс, ӧлӧмыс морӧсас нӧјтчіс зугӧ шедӧм жон мӧз. Кызкӧ вӧлі горш тырнас горӧдны нывбабајас чукӧрӧ:

— Вајӧ мјанлы выл олӧм доран уж! Мі щӧщ вермам рузумјасӧн покеӧм кын-зі вӧчныгырыс уж! Вермам!...—Вел вӧлі телепіт тазі горӧдны да... Ез лыет. Чӧв оліс помӧзыс, сесеа ӧшӧдчӧм јурӧн рунгіс гортас, пачвом дорас. Вел, еекӧ, ӧлӧмыс сыліс выл јылыс, долыд јылыс-да. Пыдын, уна во чӧжӧн увтыртӧм „нывбабаыс“ повзис:

Ӧтув овны пуктӧм моӧн—
Тазнад ог мӧ воӧј шоӧ,
Сӧмын ужад состӧ пуж!
Ӧткӧн олӧм—абу олӧм,
Сіјӧ ӧні шыбластор.
Вѣстав меным, Иван, полӧ
—Коллектӧвад пыран кор?

Кывзӧј, кывзӧј, вылтор јургӧ—
Тажӧ ӧтувја јон гор.
Комі муын трактор мургӧ,
Сылы воча „лебач“ жургӧ...

Најӧ шыӧн олӧм дор.
Петӧ шонді,
Војму јургӧ...
Садміс парма,
Ловзис јаг.
Комі котыр, заптӧј плуттӧ,
Бостӧј пӧнатӧ „зиг-заг“.

— „Оз гӧгӧрвоны менӧ. Ваксыны јешщӧ кутасны“...

— Чолӧм, воканӧ,—пыріс Јогор ордӧ
Гӧла вокыс.

— Шӧјтчы. Моӧн али сізі пырін?

Гӧла нӧѳі оз мун Јогорлаң. Ічӧт вок еекӧ-да. Тај мӧвијас еертеіс мӧд. Јежыд-јаслы паныд сувтліс. Кыз во коммунист-јаскӧд ортчӧн тышкаеіс. Уна вылтортӧд-маліс сіјӧ кыз онас. Парѳіјаӧ тај абу-жӧ пыравлӧма-а.

— Сізі пырі. Машинӧј тӧварішществоӧ кӧсјам котыртчыны. Сы јылыс тенӧ еорнітӧдыштны пырі.

Јогор ынӧм ез шу воча. Кајліс паччӧрас гын јурла да пукеіс дӧмеыны.

— Машинӧј тӧварішществоӧ котырчанныд шуан,—чӧв олыштӧм бӧрын рузныка шуіс Јогор.

Ӧд тајӧ вьвті бжыд ујас
Кулакыд торкны бара кужас.
Выл лозунг:
—Налы вӧчам пом,
Колхоз пыр пуктам јон кӧртвом.
Выл ујлы враг мед торкны мӧдас,
Выл јӧзлыс кӧрсӧ сіјӧ тӧдас.
Ез вун-на мјан Перекоп,
Кыз Врангел нуліс ассыс кок.

Гӧрд јургӧр асыввылын ӧзјӧ;
Со, шонді мытчіс ассыс бан:
Выл тажа тулыс сіјӧ вӧзјӧ,
Німкӧдны војвыв муӧс кӧсјӧ,
Кыз піӧс радејтыс бур мам.
Менам сылӧм тајӧн еывеіс.
Сіја јӧзлы тащӧм шуд:
Медым борјас зикӧз чӧрсас
Вына трактор, уклад плут.

Выл Паш.

— Косјам. Ачид төдан—машинајас жагавмон колө мјанлы. Откөн-откөн нобны огө сүзөб дај.

— Крестанілы машина ковтөг оз ов.

— Мыјнө сесеа он пыр? Пырам.

— Ег-на мөвпавлы, Ілла. Кызкі оз-жө сесеа менө кыскы отувтчөмјасас. Сен-өд самыс оз-жө ло: кутасны зыкышы, шыаены, мырф-ыены. Аслад-өд век-нын аслад, Ілла вок.

— Да-өд зыкөмөз огө-жө воө. Абу-өд челадјас.

— Кыз-нө артелтчөмөн позас ужавны. Ог гөгөрво. Нинөм, ме чайта, тјан оз артмы.

— Мі отувнас егө ужавлө дај чайтам оз поз. Зев бура позө, Јогор вок. Вај мөвнышт да пыр щөц.

Ілла мунөм бөрын Јогор дыр-на пукаліс. Гыпјурис важөп-нын лоі зонталөма, век-на мыјлакө кіас бергөдлө. Мөвпјасыс зік мөдарынөбе-а.

— Аслад-кө—век-нын аслад. Оз ков јөзлые корны, копраены. Некод-нын оз шу теd: ен вөрчөд, абу тенад.“ Ферт, ескө, машинаб јона кокналас ужным. Буржыка кутам мујаснымөс вөдтны-і.

Јогорөс унмыс кутіс лчкыны. Волсаеіс да водіс. Быд ногыс злө унмөвеөдчыны. Журывтис шебраелас-і. Ныргорнас боетеывлас шкоргыны-і. Оз вермы унмөвены. Јурас дугывтөг венчөны:

— Пыра.

— Ог!

— Пыра.

— Ог!

— Пыра, пыра, пыра.

— Ог, ог, ог.

Јогор мөвпаліг костаыс ез-і төдлы унмөвеіс. Пыр-жө кутіс вөтасны:

...Садміс да петіс чомјыс Асыввыв вөснідік гөрдөв віч вурыштөма јенежсө. Ыркыд сынөд оз вөрчы.

Пестіс бипур да летчис ты дөрө вала. Ты бердыс руын, бадјасыс щөц руынөбе-і.

Гумовтис сознас дебыд васө да пожыштис чужөмсө. Сесеа тыртис пөртсө ваон, кајіс чом дөрө. Окул садмөма-жө-нын. Лечтасө бипур возын.

— Гуль-гальс, гуль-гальс,—вөтчөны еорса-бөрсөа лечтан улын чужыс шыјас. Крукаслөны лысваа турунө, бадјасө. Зугеасны да вошөны.

Паңаеыштисны да кутісны ыщкыны. Віч бура ыжыд.

— Шілс-шалс, шілс-шалс,—сылөны косајас ул турун бердө ныртчөмыс.

Кыа паскалө. Ытја ва моз түү зев өдјө. (Став јенежсө-нын өјдөдөма. Мытчыеіс шонді. Југөрјас горша уекөдчисны нувны лысва. Горшыны јона удітөма коемыны. Локтис төвру. Качөдліс ру јокмылјас. Сынөд лоі југыд.

Косајас оз-нын шілекіны, чіскөны. Щөкыджыка крукаслөны турунө. Косканыс кутіс еујны. Кіјасыс дубавны көсјөны-і. Віч паскыд код, јона-на ковмас өвтны.

Шондіыс пөжө-нын. Дөрөмјас еібдөны јай бердө. Кышувјас вачөмае, јөрш катө.

— сі-і-і-л-л! сі-і-і-л-л!—дөзмөдчөны гебјас да номјас. Сінмө шыроны, дөрөм улө, гачвөн костө, быдлаө.

Сөкыд. Косејасын лыјлө. Косајас тичгөны. Кос турун еөкыда орө. Мыјвыныс керавны лөб. Журныс—боөмөм нөш, лчкысө му бердө.

...Асыв. Турун гыасө, лөстасө југөрјасан. Сылөны чіркјас.

Ыжыд чірк моз еаркөдчиг тыр ветлө віч вөвті ыщкан машина. Вуж бердтисыс куртчалө турун. Бритө. Ачыс пукалө да вескөдлө вөвнас. Ылынжык тадалө Окулыс. Вөрөдө пөжысө турун.

— Музін?—кылө јуаліс. Окул. Ачыс шышјалө.

— Музтөг ег ов. Мыј дыра-нын...пукала да,—воча горөдіс ачыс...

— Локтін?—садміс Јогор Окул нөкөөм шыјасыс.

— Локті. дыржык тај лоі ветлөмөј. буракө.

— Нинөм. Аскі воз ен четчы дај. Удитан-на ештөдчыныд. Лок вод бердө.

Окул чујміс код. Мыјкө зев-нын меліа коріс мужікыс. Ез весіг-і відышт дыр ветлөмыс.

— Менө өні вөтөдіс. Лөеыд вөт адзілі.

— Кущөмсө?—шебраеіг моз јуаліс Окул.

— Аскі вистала. Аскі-жө шыөдчөм гіжам төварішчествоө. Пырам-өд?

— Ферт-нө. Ме тај пажнајтіганым-на шулі.

— Сізкө пырам. Локтышт мөлан.

Уна во отлаын олөм бөрын Окул вөлісөі кыліс Јогорсаы мелі сорні. Быгтө вөлісөі најө лоіны радејтчыс гозја. Онөз вөліны төдтөмөе. Сізі олісны, јансөн моз.

Волычї Окуллөн сёлөмыс кыліс на костысї жі пощө сьлөм: пыддї код-нын күтис пуетыны верөсыс. Ез нинөм шу, сөмын пөс јажнас топөдчїс Јогор бердө.

III.

Еј! Вокано, оз-на көсјы тејад вундыссыны?

— Кыщов нөлө-віт колї вөчны. Вітчылы, ештас регыд!.. Ат-т!—гора шытөлөн горөдїс Јогор вөлысы. Вундан машина бара мөдөдчїс жірны пушкыр му бан, вөттөдлыны му бердө гыасыс наң.

Ілла мунис колта чукөр дөрө, нукеїс да күтис візөдны ұжалөмнысө. Вундан машина вылын гөнајтө Јогор. Окул колтајас вөнавлө. Зорїз сеера чышјаныс летчөма балабөж вылас. Лөзјасыс төлалөны чужөм гөгөрыс. Чужөмбајјасыс вералөны вөребны, лежнөг зорїзјасөп өзјоны. Сїм сојјасыс терыба вөрөны, кујөмөя вөңөдөны зарнї вөңјасөп ота колтајас.

Ілла лөктїс төдмавын—дырө оз прөстмы Јогор вогыслөн вундан машинаыс. Очерөдыс сьлөн. Наңјас оз вітчыены. Вобмас, чегны кутасны сееса. Төварїшществөса шленјаслөн ставыслөн вундысїс-нын, сөмын сьлөн вөрөдтөг сулалөны наңјасыс.

Вїтчыег мөз Ілла күтїс ывланас нїмкодасны. Чатөртас јурсө да візөдө чїм лөз јенөжө. Муңас ылыс ылө візөдөмыс, візөдө вөр ылө сееса. Вөрыс—вөччөм ічмон: сыналөма—мыскөма, мїчмөдөма быдсама рөмнас. Јургө-тїнгө ывла тырөп. Шондї југөрјас нулөмыс лөсталөпөртмасө.

— Ештїс. Пызјөма-вундөма лөї кыкнан мүөс өтї лунөн.—Јогор лїчөдїс еїд-елкї көв, лөктїс да нукеїс Ілла дїнө.

— Сорө-воз күтчїегїн вундынытө?

— Шондї петөм бөрын-нын. Важөн вежонөн вөлі муртса вермам ештөдны-а, тајдн—машинанас—луныс ез ковмы. Ег-

О р д ы м

жө ескө шөјтчыв-да. Те, со, відчїсан да термасї прөстмөдны.

— Јешчө он вөлі косјы пырны төварїшществоө.

— Сїз тај коркө вөвлї. Полөм еөјїс, ез лөзлы.

— Полөмјасыд, Јогор вок, вескыдакө шуны, тенө ез зев кутны-да. Зев тыдалана-ї, гөгөрвоана-ї вөлі бурьс тед. Ез сөлөмвылад волы артелтчөмыс.

— Гашкө-ї сїз,—мөвныштөм бөрын шуїс Јогор.

— Щерт-нїн сїз. Ме-өд тенө төда. Огї нөң помьс быдмывлїм, өтї тастыс на-наслїм-ї текөд. Төдан, вокано, мыј мем төдвылө уеї. Ез-на тејад вун мејам ар-мїјасыс лөктөмөј?

— Ез, щерт. Мыј-нө ескө?—шензїгтыр јуалїс Јогор.

— Лөктї тај секи те ордө, күтї вөзјыгыны өтүвтчыны рыныш вөчны. Отнам от вермы вөлі-а. Кыкнад кокнїа, мїса, вөчам, мөвпала вөлі.

— Онї мөз сїнвоздын сулалан: кїсөм шыңбөла, шујга сојад гөрд дөра вурөма, салдатскөј јурлачад пөлөсөн гөрд дөравїз вурөма вөлі-ї, кың улад көстыл... да, кащтывла. Мыјнө ескө?—век-на гөгөрвөтөг јуалїс Јогор вогыслыс.

— Сїјө тај, мїса. Откажїтїн тај, мїса, мен. Ен артөлтчы мөкөд, мїса.

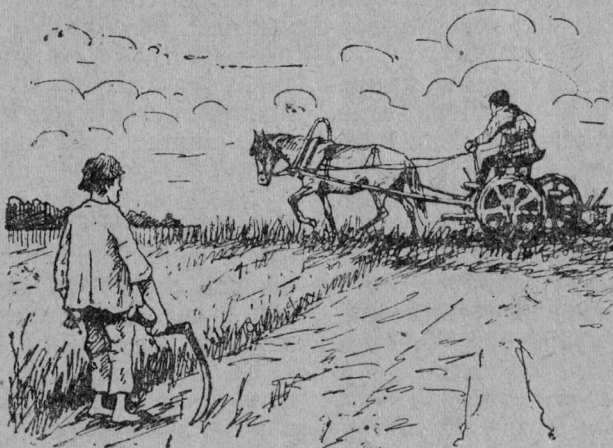
— Откажїтї, щерт. Омөлыс ез ло сыыс: ме ачым лептї мөд вонас, те ачыджө воөн сорбнжык ме бөрын. Кыкнанным өнї рынышаөе.

— Сїјө-ї ем, Јогор вок. Огї нөң помьс быдмывлїм да егө вермө өтүвтчыны рыныш вөчны. Торјөн лептїм. Кык мында вөрөб, вынсө дај кадсө вїзїм.

— Вїзїмкө, егө омөл ылө вїзө тај, мїса. Тејад аслад лөї рыныш, дај мејам аслам. Еласны нем ылө ме ног.

— Аслам,—пөлөса вомсө вежынтлїс Ілла, серөктїс.

— „Аслам“-ыс јона-жө-нын дөна теныд. Сы понда-жө те і төварїшществоас

он вөлі пыр. Кыз-нө сесе: еласан он өнi?

— Торја ог елас. Поэо ужавны. Сөмын тај абу-жө гөгөр тырбур. Самыс абужык ужаным.

— Кушөм сөм жылыс еорфитан?—јуәліс Ілля.

— Нокеөмыс мiжан уна машинајаснас. Муыс-муө, виццис-виццө, овмөсыс-овмөсө лөө повлөдчыны. Кадсө уна сојө тащөм нокеөмыс. Со талун ме воын вүндi Кузнырдыс. Сесе татчө локтi. Мыда кадис колi кыскасөмас.

— Кыцi ескө, мөвпалан, поэо самсө лөсөдны?

— Кыцi? Ог төд. Мөвпавли-жө ескө да нiнөм оз артмы менам. Кутам важ моз ужавны.

— Кыцi важ ног? Товаришествоис петан?

— Ог. Мiса кыцi өнi ужалам сiц-жө кутам i воэө. Абужык-жө ескө самыс-да.

— Јогор, ме ног поэас самсө адчыны. Вiстав: мыјда мiжанлы лөө нокеыны-новлөдчыны?

— Вiетали-нiн тај. Мујасным разiне-лынөе. Отi му таң, мөд сен. Менаметан, тенад ноль верет сајындај.

— Сiцкө колө... мыј вөчны, Јогор?

Јогор мөвпашитiс да паскөдiс еiнјассө. Кывнас нуөдiс кос лөбјасгыс. Гөрбылтiс. Іллалан да зуртан шытөлөн шыс:

— Колө өтлаавны мујаснымөс? да?

— да. Секi оз ковмы новлөдчыны машинајасн. Сесе уна мукөд бур ем өтувтөмыс: машинајаснад еiбаланыжык-i, буржыка кутам вөфитны мујаснымөс-i, выныс-i кадис ещажык ковмас-i. Öтувтчөмын-пө вын.

— Мыј-нө секi артмас? Аслад-нө мыј колө?

— Мыј морла-нө теd бурөц колө аслад му? Öтувтчөмнас-нө мыј ворсеан? Сөмын секi оз лоны „тејад“ да „менам“ мујас, „мiжан“ лөбны. Абу өмөј өткод?

— Кыс-нө өткод, Ілля вок.

— Öтувтчыны колө, Јогор. Мiкод еурө гаравлiм-нiн ас костын. Көсјам тулыс кешлө лөсөдны коллектив. Он-кө пыр—ворсеан, Јогор.

— Мыла ворсеа?

— Ворсеан, мiса. Мi коллектив улө бөстам медбур мујассө.

— Мiжанлы-пө?—өзјан еiнјасөн јуәліс Јогор.

— Тiжанлы, кодi оз пыр, мыј колас да кушөм колас. Пыр, мiса, Јогор. Правительством көсјө став гөла да шөркөдөма олысө котыртны коллективјасө.

— Кушөм мог сылы ме дiнөз? Вермас өмөј щөктыны пырны коллективө? Ме ог радејт өтувтчөм дај ставис.

— Ен шыкыс, Јогор. Кывзы оломыс кыцi велөдө. Он-кө—талалас тенө, пыркнитас. Öтувтчөм, шуан, он радејт. Те вицөдлы, кыцi олоны мукөд ловјас. Веег козувкојас гөгөрвооны буракө öтувтчөм-лыс вын. Те-өд морт, поэо-нiн гөгөрвонытө.

— Ме гөгөрвоа, Ілля. Сөмын кыцi ме верма летчыны ас муыс. Öд ме сiјө кымын во аслам пөсөн вынөдлi. Меным дөна сiјө. Öд ме өнөз, ас му вылыс һан сојлi, ас мөслыс јөв јулi, ас гөрјөн гөрлi. Гөгөрвоан—аслам вөлі быдтор өнөз. Öтувтча да нiнөм оз ло.

— Буржыка мөвпашитлы, Јогор. Нiнөм он ворсеа коллективө пырөмыс. Мездыс кышыд, мытчы јуртө ортсө. Шыбыт сөмын асө радејтан мөвијассө. Збыл вiетала: тулыснас мiжан коллектив-нiн лөб. Тенө Огулкөд кыскам-жө мi. Вермам-жө тенө еiнны. Сiцкө рытјавыв вола машинаысла?

— Волы,—ез аслас шытөлөн шыас Јогор. Нiсө еорысис, нiсө өда сынөдыс чужөмас петалисны гырыс пөе војтјас. Нiлчөдiсны һајтсө да iсковталисны дөрмөикөц улас. Бөетiс колтаыс пөлуd да кутiс кiјас бергөдлыны.

— Öтувтчыны коллективө. Öтувтны вицму, ужалан көлуј, скөт. Мыј аслымсө колө? Баба да кага,—курыда еерөктiс Јогор.

— Бабатө да кагатө он-нiн буракө öтувт. Ек-ма еетiс тај Ілля вок вежон кешлө уж, мездiс уэөмыс. Мыј ескө вөчны сесеа? Вөлі аслам му, гөр, вөв, мөс. Нiнөм оз кол. Секi вөч—мыј щөктасны; еөј—мыј еетасны; кывзы—мыј шуасын. Мыј щөктасны, мыј шуасын, мыј еетасны. Тпу! Кушөм-нiн сен оломјас лөбны. Сы бөрын мөвпашитасны (коммунаө вужны. Вескыда увлаң јурөн өшөдасны-нiн. Ог пыр. Кута важ моз овны. Збыл-кө-нiн өмөлик му еетасны, мыј секi кута вөчны? Машинанысө оз кутны еетны. да-өд јешцө кутасны шуны властлы паныd мунысөн. Мыј i вөчны? Ужныс-кө кутас муны, јешцө-нiн поэас пырны. Кыцкө-мыј-

кө терпитан-нын парадитомжаснысө. Оз-кө-нө һинөм артмы налөн? Куш гачкежейд-өд верман колны. Јона-на ковмас та вылын жүрөс дрөбитны. Мед-өд көч ез өһи Ыламыс кагышт, мөбөежык. Гапкө секі кодарөкө кужі виставны.

Окулкөд лоас сорнытыштны, буракө. Сіја, гапкө, кукас вескыд кыв виставны. Абу-жө ескө окота шывбаба велөддөм серте овны-да. Јөзыс-кө пырны кутас, гапкө-і пыра-на-да. Мед ог-жө ескө дөбө кол. Об, куцөм мем мустөм отувтөмыс. Мыла?

Пөлөса летчыс шөнді жүгөрјас дүгдичны иміны Јогор жүрө. Ыркыджык лоі му вылын. Вөр сајыс, јуе чүкөр мөз, мытчысисны жежыд морөса кымөрјас. Түвгөһи матыстчөһи. Нөдыр мыгөи вевтисны шөндисө. Төвру јонмыштис. Локысжык кутис четчавны сусланјас вывти. Горажыка кутис кывны вөрлөн жүргөм.

Јогор ышловзиг мөз сувтис. Окуллөн ештө-һин ужыс. Бөрја колтајас вөнөвлө.

— Ештөдчы-һин, Окул,—вөлыс дөрө муніг мөз горөдис гөтырыслаң. Окул му помөаныс бергөдчывлөмөн төв бөр нуркитис:

— Регыд.—Ачыс јешцө зіла кутис ужавны.

— Зермас регыд,-вицөдліс, кымөрјас вылө да мөвпыштис Јогор. Зілжыка кутис лөбөдчыны мунны му вылыс.

IV.

Ареа зерыс асныд төданныд кушцөм. Бөстөсас да вөжөнөз дүгдывтөг кісөө. Мүкөд дырјі дүгдыштлас регыдик кежлө. Чајтан мичаммас-һин. Вицөдан да бара-һин бускө. Сөсөа өдз с да өдзас, мөдөдчас швалгыны. Гөгөр бөтмас, һығас. Көч-і гортад пукалан те, һыған-жө: гажтөм, шөг, мыј вылөкө еласан, он инае.

Бурөц вөлі швалгө көзид ареа зер. Јенеж тырөма руд кымөрјасөн, шыласөма. Төвһир һиксигтыр чышјалис бөтмөм швалысвти, һөңкис кыла пујаслыс мед-бөрја кылјаснысө. Бурөц вөлі ареа рыт. Вөсег понјас ез тыдавны һөкөн.

— Послед-һөј но-һөш-һөј дө-һө-чө-чөк гулају...,—сылө Јогор еибдөм шытө-

лөн. Кысөө һығөм туј куға. Уғлас, кыскаөс најт пыцти, сувтас, вөсөкөвтас, уөө, четчө да бара:

— Пас-һөд-һөј но-һөш-һөј дө-һө-чө-чөк,—сылө. Чужөмыс најт, дөрөмыс ва, куш јура, көмтөм.

— Мыј-һө Јогорыскөд лөма?—шөң-чөһи еиктөсыс өһинјасаныс вицөдигтыр. Јогор оз адчы, оз кыв-һи налыс шөңчөм. Кыти бауөн, кыти кыһөм вылас, кыти сувтсөн кысөө туј куға. Вөмыс дүгдывтөг шыблалө бөтмөм сынөдө горш һыдөсөсыс һөңыштөм шыјас:

— Пас-һөд-һөј но-һөш-һөј дө-һө-чө-чөк...—Гапкө-і зер војтјас вицөвтөһи чужөм куғаыс, гапкө-і өйнаыс. Гапкө-і гажмөмеыс оз вермы сывнысө куға, гапкө-і сыркјалөмөн бөрдөмеыс оз артмыны кывјасыс.

Төрыба пөтис Окул верөсыслы һаныд. Лөптис најт пыцкыс да һуөдис керкаө. Ез горөд-һи, ез кучкы. Сөһын мөлиа вөпкөдис:

— Пырам гортө, муса. дүгды горзыһыд.

Пыртис керкаө да көреис көс һөкөм. Вежөдис, сыналис. Ачыс оз дүгды мича һимјасөн һимтыны.

— Окул, вицөд ме бор-да. Адзан, Окул.

— Адза, муса. Вистав мыјыс бөрдан? Вистав меным: гапкө воштін мыјкө, көдкө лөк кыв шуис, һөјтисны? Вистав, дөна, көкһыджык аслыд лоас.

— Бөрда, Окул, бөрда. Јүрөс өрөдө, һығ нуртөн кырлалө јәјөс, мапкө, һөјтө—өһнөс ог вөрцөдлы. А со адзан бөрда. Ег вермы кутчөһи. Окул, муса бабаөј, кылан: ег вермы кутчөһи.

— Мыј, муса, сөщөмыс? Вистав, јуксы шөгһад мөкөд. Гапкө верма көкһөд сөтны.

— Вөжөн чөж мөһпәлі. Јөһмыны кутлі. Војјас ег уғ, пыр мөһпәлі. дүгди сөһны, пыр мөһпәлі. дүгди јөзкөд-і текөд сөрһитны, пыр мөһпәлі. Ме дүгеі мөһпјас пыцкөм, пөдһи кутлі. Ег кут мыһны. Лун і вој жуөһи јурам.

— Вистав, дөнаөј, куцөм мөһпјас төһө сөјөһи?

— Сөјөһи, сөјөһи, Окул. Лөвја вылыс вилөдөһи. Ег кут мыһны да уөкөдчи јүөм. Ен сөкөрмы, муса гөтыр. Ставсө вывөсым јуі. Вежөр торкөһмөн јуі, һәһтын тупләөи, мыјсө ег вөч-һин. Ег вер-

мы мышы најјасые. Век-на вилддбны. Став вынбс-нын њоналсны. Окул, муса готыр, мыштд најјасые, мезды,—Јогор иңичаҥаеис готыр воҥас да корые маз чургддс кјјассө воҥө. Пыкөса гөрд еинјасеыс визывтбны курыд еинва војтјас. Чужбмас петалсны вироө пасјас. Гола бокса сөнјасыс зелалөмае ормбн. Шужга еинтасыс тракјысө локые.

— Мун водыштлы, муса. Те висан. Ен муҥтыс, шојтчышт, дона. Аски сорнытам. Мун вод, вод.

— Ог вермы ме лаңтдбчыны, кытчөз ог мын мөвијасые. Пуктывлы пелтө морбсө. Кывзылы. Венҥбны сен кодјаскө, лаңтлытдг венҥбны.—Сорнытө Јогор щөкласөмбн, виңдалөмбн. Кос лөбјасые потласөмае, корөгөсөмае. Сін гуранјас вөјөмае. Төдчө уна вој уҥтөм.

— Венҥбны, гөтыр, венҥбны. Оҥыс ванкддө „пыра“, мдбс локые горзө „ог!“. Окул, Окул, лаңтдд најјасөс. Щөкты дугдыны. Мездн најјасые радејтан-кө менө.

— Те висан, муса. Вод шојтчышт.

— даскык во-нын-дд олам тајө власт улын. даскык во, гөтыр. Вистав: куҥдөм кокнөд сјјө еетис меным? Некуҥдөмөс! Ылддлс сөмын. Көсјыелс кокн буро олом сетны. Мыј миса еетиссө? Вистав те меным. Опи коллектив пыр көсјбны ылддыны мјјанбс. Сіңи абу, гөтыр?

— Јогор, кодн тенө велөдс таҥисө сорнытны? Мыј те вөчан. Елаеан аслад власт ылдө, правительство ылдө. Те код. Он төд, мыј сөран. Вод шојтчышт.

— Ме абу код, Окул. Ме тыр вежөра. Ме мөвијассым кодҥи. Куҥдөм-нө тајө власт. даскык вонас позис-дд-нын кокнөд-тө сетны.

— даскык во, Јогор, ичөт кад. Вит во-сө мунис тыш. Став ембурнымс сојис. Сы ббын бостеисны лөсөдны ылд олом. Виҥдд: өни луные-лун кыпалбны ылд фабрикјас, заводјас. Луные-лун јонмам, кокнхаммө оломным.

— Мыј те сјјө висталан: фабрик-завод колд робочдјлы. Те вистав, мыј мен сетбны. Ме виҥму уҥала, ог фабрикын. Ен вистав те, төда—вундөмае менө. Ылддлбны сөмын коллективјасбн, лаңтддбны. Налы колдө, мед ескө ми огө горзө, чөв олам. А ми кутам горзыны горш тырбн:—„мјјанбс вунддсны! Ылддлбны!“—Јогор

четчс. Усөмыс кутчсис пызан пөвјө. Ки-кокјасыс дөрбны.

— Ез вундбны тенө, Јогор. Фабрик-заводсө вөчөмбн-и көсјбны кокнөдны тен-сид оломтө. Көни вөчбны плугјас, пилалач, черјас, сивеч, сакар, иштг, карасин? Тенө абу вунддөмае, Јогор. Те ен кывзы тајө властлы паныд муныејаслыс увтчөм-нысө. Те абу налы јорт. Тејад туј—коллективдө. Некод мјјанлы оз лөсөд кокн олом огө-кө аеным лөсөддө. Сјјбн тенө и кыскбны коллективас. Индбны те д веекыд туј.

Јогор пуксис. Окуллбн кывјасыс пукзвтисны јур пыщкөссө. Пылысны ставсө, мыј вбл чашкддд јурлысө. Прөстжык лои, кокниджык. Шужга еинтасыс дугдыш-тис тракјысөмыс. Сөнјасыс голаеыс личалсны. Сінмас бырис мистөм портмасөм. Мортлбн коджык лоис чужбмыс.

— Мыј те сецөма полан отувтчөм-еыс?—мелиа јуалис Окул.

Вөркылөдыҥјаслөн

(Сывсө „Весной Волга разольется“ мөз)

Тулс Ежва ји кылалас,
Паскыд Ежва шондiban.
Јөзлбн еөлөмыс вөрҥалас,
Сывнысө-кө горөдлам.

Шондн петас,
Мусук локтас.

Ој, Васук, еөлөм јонтө...
Вајан-өд?... Амн он те...

Синва кистө бөрдые нывка.
Паскыд Ежва шондiban.
Ежва паста пурја кывтө.
Сывнысө-кө горөдлам.

Прпев.

Пурјбн кывтө менам мусук.
Паскыд Ежва шондiban.
Гудөк шыис оз и куслы.
Сывнысө-кө горөдлам.

Прпев.

Нывка еистын конөр өтнас.
Паскыд Ежва шондiban.
„Муса Васук, мыј он гөтрае?“...
Сывнысө-кө горөдлам.

Прпев.

„Аски асыв ачым муна!“
Паскыд Ежва шондiban.

Јогор нуөдиэ кинас чужом кузаныс да
ышловзиг моз шуис:

— Ог куж виставны. Жал летчыны
важ оланногесым. Од, кымын во-нын ме
сijөн кольлалі. Велалёма-нын, муеміс. Бур-
лі, лок-лі—муса тај-а. Оні колө увлап
јурөн бергөдны, кутчыны вылө. Кушөм-
жык-пө сijө і вылыс. Відлытөгыд он куж
шуну. Оланногтө вежөмыд řабу керкаыс
посвоцөз петөм. Оз-кө-нө нинөм артмы
сени? Вылас, міса?

— Уналаын-нын емөс коллективјасыс.
Олоны, ужалөны зев бура. Мыјла-нө мјан
өз артмы.

Јогор өшөдиэ јурсө, лыгынмуніс јайыс.
Ру пыр моз тыдовтчис вылө ордым сылы.
Јурас пукөіс төлк код. Мөвијас оз-нын
чшјавны, оз-нын четчавны өта-мөд вывті,
оз-нын путкыласны. Нөжјөнiкөн сөре-
бөреа визьвтөны неуна солкјаситыр. Му-
көдыс крукаеласны, кутлас бара чукөрт-

БЫЛАНҚЫВ.

Көрөванканы јөз уна.
Сывнысө-кө горөдлам.

Пріпев.

„Сіктса војтыр, том і пөрыс,
Паскыд Ежва шондiбан,
„Енө колтчөј мјан бөрыс!“
Сывнысө-кө горөдлам.

Пріпев.

Витвоса план нолө пөртам.
Паскыд Ежва шондiбан.
Став буржуйсө гидө јөртам.
Сывнысө-кө горөдлам.

Пріпев.

Сіктыс гыгис, сіктыс пуө.
Паскыд Ежва шондiбан
Нопја војтыр сени жуө.
Сывнысө-кө горөдлам.

Пріпев.

„Кылөдамө өгi кертөг!“
Паскыд Ежва шондiбан.
„Ен лүкаелөј берег бердө!“
Сывнысө-кө горөдлам.

Пріпев.

Пурјыс лебзө быггө бордја.
Паскыд Ежва шондiбан.
„Ноко, Васук, кодныи ордјам!“
Сывнысө-кө горөдлам.

Пріпев.

Костромін Анпim да Ілла Вас.

чыны да бөр өдјө вескалоны. Јона көк-
нөдиэ.

— Сіз кө-нө. Окул, пырам, коллекти-
вас?—Јурсө лептис да јуалиэ Јогор.

— Пырны колө. Повны нинөм. Отув
ужалөмөн отө вошө. Пырам, Јогор.

— Шань!—шуис Јогор кпшыдөенас сы-
нөдсө поткөдиг моз, быггө орөдиэ мыјкө.

— Тырмас јурсө жуллыны.

— Пыран сізкө?—нимкода јуалиэ
Окул верөсыслы пөлпомјас вылас вына
сојјассө пуктиг моз.

— Пыра.—Јогор кокниа четчис лаби-
чыс, быггө „пыра“ шуөмнас пөлпомјас
вывөсө шыбытис өбкыдтор. Аслыс зев до-
лыд лоіс. Од, вежончөж пөсөіс мөвијас
нышкыи. Сојны нi узны ез вермывлы.
Вөліеті мыніс најјасыс. Шынитөв пукөіс
јурас вежон чөж пузласөм бөрын.

— Мун вод, шөјтчышт. Те музөмыд,
муса,—небыда шуис Окул да кутис верөс-
сө сојбордөдыс.

— Оні верма-нын узны.—Шатлалитыр
муніс крөват дорөз да пөртчыетөг уекөд-
чис волнас вылө. Сінсө куниг мозыс-і уи-
мөвөіс. Чөскыда уи мөвөіс уна вој узтөм
бөрын.

— Уз, уз, донаөј,—бердас пукөіг моз
шуис Окул да кутис небыдiка кагалы
моз шылөдны јуреибөр долыда нумјалиг-
тыр. Оні сылы кык код муса верөсыс ло-
іс. Сөлөмнас гөгөрвоіс—најө јешчө јона
матыемісны талун өта-мөд бердө. Гөгөр-
воныжык кутисны өта-мөднысө.

— Регид-нын мi өгi сөлөмаөс лоам,—
аслыс моз шуис Окул. Верөсыслы чужө-
мас визөдыштөм бөрын окыштіс чужөм-
банас да четчис.

— Уз, уз, мусаөј, чөскыда. Шөјтчы.—
Мөдбөрјаыс чөвтліс Јогор вылө нимко-
дөн лөстасан сінсө да муніс крөват до-
рыс. Вөстис лабич улыс верөсыслыс најт
ва паскөмө, петкөдиэ килчө вылө төлөд-
ны өшөдны.

Зерыс көбөма. Сынөд сөздиэ. Төвныр
локыс чашјө шыласөм јенеж, нешкө лөс-
тукјас вылө. Гырыс руд лөстукјассө шыб-
лалө ортө. Кыткөјастыкө кымөрјас кості
тыдовчалісны өшпшјас—чим лөз јенеж.
Југдыштіс бвлавыв. Со өгi өшінө тув-
муніс шондi југөр виз, сащкыеыс ва гөи-
тө. Со-і мөдлаті тувгысис сөщөм-жө ју-
гөр.

Төвныр разөдліс бөтмөм сiм лөстукјас,
весалиэ јенеж. Тыдовтчис рытја шондi.

Өзгис бвлавыв гөрд жүгөрјасөн. Вералө— нөртмасө, нөжкөнкөн пыр летчө-вөјтчө пујас сајө. Недыр мыети медбөрјасе зир- дыштліс дорнас да сајалис аскіөз. Летчис, медым аскі бөр петны важеыс жүгүдөн, важеыс шоныдөн, јөзлы еөлөм еетыөөн.

— Аскі мича лун лоас,— мөвпыштис Окул вірөс кыа вьлө віçдліг моз. Пыр- кытис журнас да ныв моз тeryба тувчалө- мөн пырис керкаө.

— —
V.

Ошнјас журјылыи шондi жүгөрјас улын өзүнө шыпасјас: „лыд-ды- ган керка.“ Ошнјас улын муын сулалө пызан. Сы сајын пукалөны Окул да өч- кiа аграном. Шөракостаныс Лыла дүг- дывтөг моз тpнөдчө мегыр помыс шедө- бөм козвончкөн. Пызан гөгөр водалөмае, пукалөны, сулалөны зонјас, нывбабајас, тошка дадөјас.

Бура дыр-нын шондi пөжө араа жүгөр- јаснас скодутчыејасөс. Пөсавмөныс-нын сорытис өчкiа аграном, гөлөс еібдымө- ныс-нын горзис Лыла. Горзисны унаөн му- көдјас. Ызгөмныс мөдар еікт помөз кылө.

— Котыртчамө коллективө,— горзөны кiсеөм шабурјас, сера дөра гачајас.

— Огө! Чөрту коллектив!— зилөны вевтыны мөдјас. Паскыд шөг чужөмјас.

— Котыртамө!

— Огө! Огө! Огө!

Ызгөны. Пинаөоны. Мајјасөн шыбла- өоны.

Лыла кi музтөчыс тpнөдiс козвонч- көн. Видчыештис јөзлыс лантөдчөм да гора шуис:

— Кодјас көсјөны коллективө пырны— локтө гiжеалө.

Медбөрја јөз сајын сулалө Јогор. Пад- вежалөма кiјасө морөс вылас, плеш пы- рыс віçдөд журјас вывти пызан дорын пу- калыејас вьлө. Скөд воеегөн сiçi сувтис да ез-на өнөз вөрчөдчыв, вомөсө ез вое- тыв-ны. Ежсан віçдөны—кын. Пыщкөсас пуө сөмын. Чепсасө вірыс сөнјасөдыс. Кор Лыла казтыштис гiжеалөм јылыс, сiç- өс тракытөдiс. Көчид чепөсiс тушаөдыс.

Окул бурадыр видчыеис Јогорлыс лок- төм. Комын сајас-нын воліс пызан дорө, сiçө век абу. Четчис да кутис корены өи- нас. Зирдалан өиңасөн матыетчис верө- сыс дорө.

— Но, мпј? Вунис көсјыөөмид? Јогор нинөм ез шу, сөмын јонжыка мушкыртис пiңјасөс.

— Он көсјы пырны? Повзын! Он-кө гiжеы—ме ачым гiжеа. Кылан? Віçдлы мындаөн гiжеалөны. Ме муна гiжеа.

— Сулавлы,— чөвтис вомеыс Јогор.

— Сiçкө, гiжеа ипөс? Вунис өмөј төи- зiа көсјыөөмид?

Јогор өөлыштис кiпыдөсјасас, боетис Окулөс кiддөс, чорыда тувчалөмөн лок- тис пызан дорө.

— Гiж мiјанөс коллективө, Лыла.

— А-а! Јогор вок. Менам гiжөма-нын тiјанөс,— шпыңјалиг моз шуис Лыла.

— Зајом кодi боетас! Зајом,— кылис чельад шыөн горзөм. Галстука дегина пе- тис јөз чукөрыс.

— Вөлы татчө, пиөнер,— чукөстис Јогор. Мели јуалис:

— Кушчөм зајом вузалан?

— Индустрiализатеiја којмөд зајом, дадө

— Мы-нө сiја лөб индустрiализатеiја- ыс, шаң пi?

— Индустрiализатеiјаыс?— пырсө гуд- јиг моз јуалис пиөнер. Мөвналыштис да кутис вiетавлыны:

— Индустрiализатеiјаыс, дадө, лөб фабрик-завод стрөитөм, машинајас вөчөм, тракторјас, көрттујјас, электростан- теiјајас лөбөдөм. Боет зајомсө. Отсав правiтелстволы нуны индустрiализат- сiја.

— дөнаөс-нө ескө? Индустрiализат- сiја шуан, гм!

— Вiта, кы-вiта-да. Кодсө боетан дадө?

— Вај-нө кыҗытасө,— жүрөдүс шылө-
дигтыр шүс Јогор дөһиналы.

— На, боет, дадө. Онү мыјдакө мын-
ты. Мүкөдсө ешангааһи кутан мынтавны
нөжјөнүкөн.

— Но, но, шаһ пи. Мун ветлы вузав-
лы јөзүсү. Унжык вузав, шаһ пи. Аслад
томыһк ебөснад отсав вьл олөм лөсөд-
ны. Велөд мијанөс.

Јогор мелү кыҗасөн коллөдүс пионер-
рөс. Бергөдлыштіс кіас облігатеіја да
еујіс зептас.

— Ванөным оз-на гөрд галстукнас
ветлы?— јуалис Окулыс гортлаһныс му-
һиғ мозныс.

— Оз-на, муса.

— А лөсөлө-өд галстукыс чела-
јаслы. Ме чајта і мијан Ванөлы кутас
лөсавны, гөтыр. Гөгөрвоан сорһөс?

— Гөгөрвоа, дона. Арлыдыс кутас
сүзөһны дај пырас. Каҗтывлө-һиһ вөлі
меным.

Чім лөз јенежын шондыс вералө. Өз-
тө өблөмјас јөзлыс.

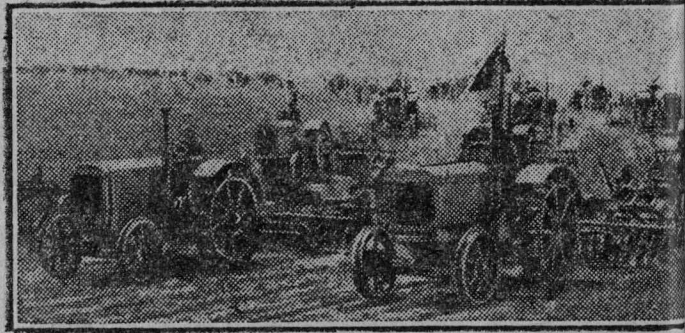
Нубны лопатнөј пыҗ мельчыаыс (Візінга) — Фото Пельмеговлөн.

ЛӨГӨДЧАМ ГӨРІГ-КӨЗІГ

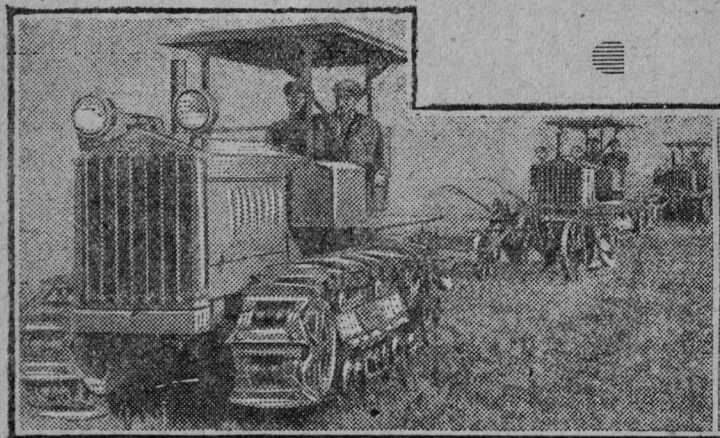
Тавоа тувсов гөран-көзән уң һүддигөн көмі областы крестана овмөсјас жын дорыс-и і вытї ыжыд значењыбыс тавоа гөран-көзән кампаньө дәрјі. Абу сөмын көча площадьјас дүчкіа уң сүвтөдөм вөсна. Тајө уңыс оз вермы муны дүчкі а бура лөбөдчыгөт. Онісан-жө лөбөдны машинајас, јуклыны тувсовја уңјас кеклө уңалан вын да с. в. Колхозјас јонмөдөмөкың классө!

Җонталбны машинајас

Тракторјас лөбөдчөны уңавны

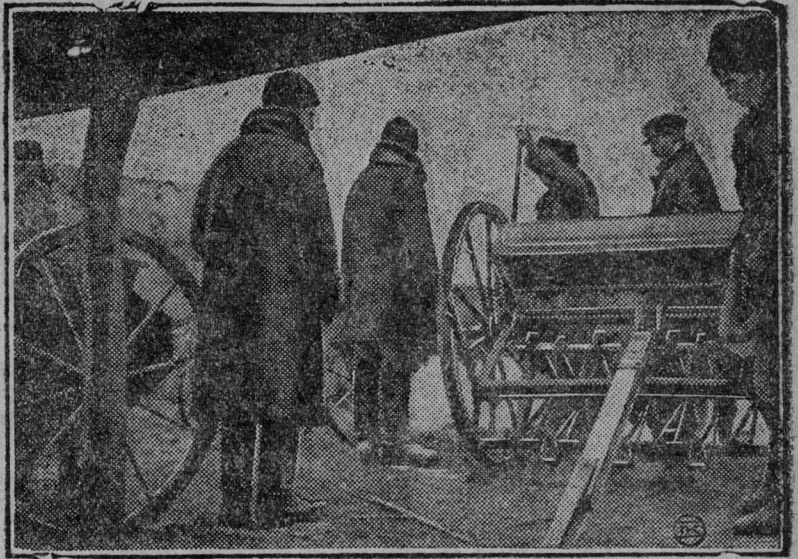

Трактор петө мујас вылө

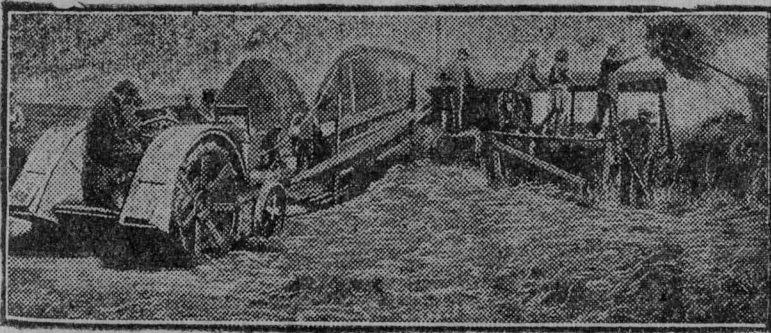

КЕЖЛӨ.

иңик дөһи кәлхәзәси. Сәйбә
дөһм вәснә, шәщ и кәлхәзәси
дө кәлхәзәслә чүвәртнә кәйдәс,
дәз зырам кулакәс, бәрәдәм сәйбә

Видләләнә вәл вәдм кәзән мәшәнә

Заводјас ләзәләнә плугјас

К ы н ө м п ө т к о р е н ы *)

Јогор аслас семјанас кынөмпөт перјыны векаліс Мотовіліка заводо. Тајо заводас ужалө дасвіт еурс ужалыс. Ужалөны кык еменаөн. Ужалан лун дас час, а прөстөј еөкыд ужбердса ужалысјас ужалөны даскык час: квајт час асывеаң квајт час рытөз. Сени ужалө быдеама еікас јөзис: рочјас, тотара, комі, немеч, вотак да уна мукөд еікаса сорніа. Комі јөз унжыкыс ужалө еөкыд, прөсө уж бердын. Пілітөны пес, ректөны баржајас вылыс чугун, пес, ізшом, еој, ізвестка, көрт да уна мукөдтор. Тајо заводын вічмө уж көч коды: челады, нывбабалы, выналы, вынтөмы, мастерлы і немастерлы.

Ужыс і шојтчөмыс, водөмыс і четчөмыс — став олөмыс ужалыс јөзлөн муно заводса евісток горзөм серғі. Сыс е өтдор некушөм індөм да щөктөм оз-і ков. Став заводса ужалысыс олө сіз, кығі щөктө заводса евісток.

Јогор да уна мукөд комі јөз — кынөмпөт кореысјас — медаісны пөдрадщік Федорезовлы, Кама берег вылын пес пілітны. Тајо заводыслы пес колө уна. Быдлун бырө ео ветымың сыв пес. Став песө тајо вөчөны комі јөз, тотара да кымынкө јатчана. Вөрыс воө Кама ју куца пурјасөн. Пурсө разөм бөрын став керө кынөдөны берегө, гырыс бунтјасө. Тајо бунтјас бердас-і перјөны уна комі јөз аслыныс кынөмпөтө. Но медјона пөтө тајо бунтјас помесыс пөдрадщік Федорезов. Сіјө быд вөчөм сыв пескыс мынтө пілітчысјаслы неламын урөн, а заводлыс бөстө куш пілітөмыс квајтымын ур.

Ужавны заводіттөз Јогор да ськөд щөң вөысјас вөісны аслыныс оланін да учланін — пу кыре чомјас. Сещөм-жө чомјасын олөны да учлөны став пес вөчысјасыс, став кынөмпөт кореысјасыс.

Сещөм чомјыс берег пөлөныс уна, бытө аслыс нога ыкыд кар стрөітөма. Сөмын өблөкыс тајо карыслөн аслыс нога-жө. Бытөө кујөд чукөрјас кынөм му вылын. Быд чомјын олө өтө семја, лөбө некымын гөтыртөм, мувічыс торјалөм војтыр. Чом пыщө, волнас пыд-ді пуктөма ізас, а ізас вылас сукманјас, дөра волөс, палтојас да мукөдтор. Јурлөс пыд-ді пуктөны пылыд нес плака. Нес плака вылас кушөмкө көлуј. Гырыс-і посні учлөны өтлаын. Сојанјас, јуанјас вөчөө да пуөө ывла вылып. Пач пыд-ді — бшур. Ставсө пуөны пөртјын. Наң вайөны торја пөжалысјас, кык урөн түв.

Мувічтөм комі јөз, щөңі Јогор аслас гөтырыскөд, ужалөны еөлөмеаң, ебөс вічтөг, дышөдчөм некор абу. Колө-өд перјыны кынөмпөттө. Сы вылө-і вома татчө. Јогор гозја быдлун вөчөны кујим сыв пес. Бөстөшы ео кыч урөн лун. Ужалөны нөч час асывеаң өкмис час рытөз. Көч кушөма, но кынөм вөлі пөтө Јогор семјалөп. Сөмын і тапі Јогорөс адјис еөкыд олөм да щыглун. Бара сылөн гөтырыс вөміс. Пөшчө гөжөмбыд Јогорлы лөі ужавны өтнаслы. Лөі Мішөөс да Анөөс ыстыны корны, корены аслыныс кынөмпөт.

Субөта — ужалан дон бөстан лун. Пілітчөм помалөны луншөр кадө — заводса евісток бөрын. Мужікјас колтчөны пілітчанінө пес сдајтны. Нывбаба да челаф летчалөны чомјас дінө пусыны, лөсөдны өбөд. Воасны пес примітысјас, мерајтасны. Уналы щөптасны содтавын. Оз-пө сузыда. Жуждасө-пө колө течны даснол вест, а тіјан-пө течөма сөмын даскујим вест. Колө-пө космөм вылас вөчны ыкыджык зап. Пілітчысјас ескө заводітчыласны-жө венчыны-да, кытыс бөстан? Он-кө-пө содтө, шуөны пес примітысјас, лыдсө чінтам. Пілітчысјаслы лөө көсјыны содтыны.

Пес сдајтөм бөрын став пілітчысјас мунасны Федорезов өрдө, контораас, еөм бөстны, сетчөс-ног-кө — пөлучкала. Федо-

*) Заводітчөмсө вічөд 1929-өд воєа „Ордым“ 12-өд номерыс.

резов контора бердö чукöрмас став пилитчыгыс. Морт квајтео гөгөр. Пöлучка витчыег мöz сорнитасны быдсаматорсö. Вывти-нин варовде гөтыртöм дыр пилитчыяс, дыр заводуын олые војтыр. На пыцкын ембе томјас, пöрыяс, крестанін пијан, купеч пијан, поп пијан, мешпана, писарјас да уна мукöд еикас профессіаа јöz. Тајö јözсö тапи шүöны чимöгорјасöн. Коді ужалö заводуын да куренјасын вит воые еща, сіјös шүöны чимöгорöн, ужалö-кө-нин вит воые дыржык — шүöны обер-чимöгорöн, коді ужалö-нин даскык во лбö унжык--шүöны свіст чимöгорöн, а коді ужалöма да олöма заводјасын кыч-вит во лбö дыржык-шүöны обер-свист-чимöгорöн. Олөм да ужалöм сертi-і чін. Выл воыејасöс шүöны шанга еојысöн. Сіккö, Јогор да сыкöд шöщ воыејас шүөöны öнi шанга еојыејасöн-на. Чимöгор чін налы оз-на пöлагајтчы.

Контора касса пыр-на ез вөсөы. Унаöн-нин маькöны. Кынöм-пö еумалö. Код шүö, öдјöжык-пö колö мушны карö. „кыштны“ дај нывјас дінö „Сахалінö“ ветлыны.

Јогор да сыкöд воыејас пукалöны конторасаныы ылын код пыж ылын. Сорнитöны асланыы олөм јылые. Некод-на оз ошјые бур олөмөн. Јогор бергöдлö кіас рöнницöтнöј кнжкасö, кајталö:

— „Со ме ужалі зон вежон, а бөстi сöмын квајт шайт да жып. Кыці тајöн олап? Гөтыр виеö, челаф поснiбе. Веег некод-на нес течны оз вермы. Корны ыстылан да оз-жö некод естав. Муртса асланыы еојыштмөн тај вајласны-жö-а. Сөсө-öд колö со нöбны мыкö-і пуыштны. Тајö вежонас нöблi зон мös јур. Мынтi ветымыш ур. Сөсөа нöблi дас тув сола черi. Мынтi квајтымыш ур. Нöблi шай, сахар, сов да мукöдтор. Став еојан-јуаң ылас муніс нөл шайт сајас да гөтырöс лечитöм ылö мынтi кујим шайт, а бөстi сöмыш квајт шайт да жып! Наскөм ылö бара-на нинöм ез-і колышт.“

Сің-жö шог пыр артавлö да вiставлö Куз Иван. Куз Ивандөн еемјайс öкмыс дүш, а ужалыыс сöмын нөлөн.

— Код төдас, кыці кутам овны арнас да төвнас, луныд сек лöб жеңыд, пилитчан ужыд тап бырö. Сөрт, ковмас мушны пилитчыны Чусовадлбö Рельсöвој(Надеждiнскöј) куренјасö. Сени-пö-тај тащöм зароботкаыд лöб-жö, шүöны јöзыс, — норасö Иван.

Јогор Олөш шүö, колö-пö мушны вундыны дөревнаö. Сени-пö оланіныд лöб, вердасны да јукталасны пöттöч дај дөнга-на еетыштасны. Челафдылы позас корыштны. Дөревнаад і корыејасыдлы еетасныжык.

Вөсөіс контора кассалөн öшiн. Сорніјас ставыс помагiсны. Быдөн сувтiсны öчөредö. Ужон мынтöм помагiс нөл час рыт вöлiетi. Сöм бөстöм бöрын пöштi ставыс мунісны Мотовілікаö вина нöбны. Јогор аслас друкјасыскöд нöбісны öтувтчöмөн нөл парта. Унжык јöзыс нöбісны öтувтчöмөн-жö, складчiнаөн.

Вит час гөгөр вöліе воалісны чомјас дінö. Тапи гөтырјас, нывјас, поснi челаф да некымын мужик рöд важöн-нин витчыөбны асыныы мужикјасöс, батјасöс да јортјасöс еојштны, јуыштны, да гажöдчыштны. Көч-тај көн ов, гажыд быдлаын колö і быдлаын артмö. Сöмын абу быдлаын öткөф. Быд чом воцладорын лөбöдöма нарөснöј ыжыд пызан. Талуи, кычi-öвлö быд пöлучка луиö, пызанјас ылын сулалö тырмымөн „гöрдјура манак“ да „манак пијан“. Таці шүöны вiнатыра суліјајасöс. Четверт — манак, а поснiжыкыс — манак пијан.

Пызан гөгөр пукеалісны комi војтыр — пилитчык јöz. Унжыкыс дöра дөрөм-гачаде. Коканыс унжыкыслөн нiнкөм. Ещажыкыс бакiлбаде. Ставыс-на брiтчытöмөс да шыреытöмөс, сынаетöмөс. Муртса мысшыштны сöмын ештiсны. Челаф пукалöны пызан сајынöс-жö. Медбөрја пöрт пуктiс пызан ылö Мiшö. Сіјö öнi вöлi пуысыш. Быдлун пуö шыд да рок. Кор абу јай, сек пуö черые картупель сора пöклöб-ка. Сöкыд пырые петiс шöщ чомјые Левö Марја. Вiсöм вöсна јона-нын сiјö омöлтчöма. Чик-нын лöбма көстөм лыа черi код. Пукөіс шöщ пызан сајö еојыштны.

Сөјiг моз і јуöны вина. Јуö шöщ і Јогор. Сөтiс јуыштны і аслас гөтырлы — Левö Марјалы. Мытчыштiс чашка пыдöсын шöщ і Мiшöлы.

Кама берег ылын, аслыс нога комi карын, вөсөіс гаж. Сöмын Левö Марја да Јогор пукалöны шог пырые. Недыр мыет Левö Марја бөр пырiс да водiс чом пыцкö. Јогор, еојiг моз, шөчiнiка пыр јуыштö, гажмö челья винаые. Муз бөрад оз уна-і ков, — гажмiс регыд. Мiшö шöщ варовмiс вiнатö јуыштöм бöрын. Быдторсö кывзö. Быдсамасö јуаөб.

— Кор-нө, бағө, велөдан менө пилатө лечтыны да пилитчынытө? Дырө-нө кутам тащөм чомјас овнытө? Кор строітам гортса код керкатө? Кор мунам прамөј Сібырас? — јуасө бағыслыс.

— Кор ставныд быдманныд да кутаныд ужавны, секі ставыс лоө бур, сек і строітчам, — сетіс вочакыс Мішөлы бағыс.

Медеа јона гажөдчөны чимөгорјас, обер-чимөгорјас да мүкөд гырыс чіна вічмутөм пилитчыс јөз. Торја-нын гажа гөтыртөм чимөгорјас чомјас дорын. Мыјыс сен палөн өз вөчыс! Коді сылө, коді јөктө, коді шағөйтө нывбабајаскөд, коді картіөн ворөсө. Унжыкыс сылөны да јөктөны.

„Ваыка блін“ — обер-чимөгор, ворөсө талыанкаөн камарінскөј; Вежов Вае — купеч пі Сыктывкарыс, чимөгор, кекөначөн отсалө гүдөкасны. „Тра Ваы“ да Седат Степан јөктөны. Кыкнанныс-нын обер-евіст чінабө. Немнысө пилитөны пес куренјасын да заводјасын. Тра Ваы — Ыбыс, а Седат Степан кытыскө Јемва вожыс. Кыкнаныслы-нын ар ветымын сајас. Тра Ваы-лөн јүреыс кудріа, сынаөма Гогол пісател мөз.

Тра Ваы нөшта јуіс өті чапкажын віна, віжөдліс гөгөр. Адзіс брага вузалыс нывбабаөс. Гөгөр бергөдчіс өті кокпөв јылас да горөдіс асыс лүбимөј поговоркасө вөснө гөлөсөн:

— Трја-а-а, шаріла, трі рублі зарөбіла.

Сесеа зөв өдјө кватітис брага вузалысөс да заводітис сыкөд јөктыны. Брага вузалыс јөктө окота пырыс. Сіјө воывлө быд субөтаө. Брагасө вөчө тагјөн, бурөс. Кык кружка јуан дај гажман. Барыш сылы локтө уна, не сөмын брага вузалөмыс, щөц і мүкөд өкас төварыс. „Нөбыс“ тани уна.

Јөктөм бөрын Тра Ваы да брага вузалыс пырісны чөмјө. „Јөктыс Сеыка“ горөдіс налы пырігас: — „куч нем да бур шүд“.

Јогор да прідашса Гүжов Проы сылөны „Возле речки, возле моста“ — Вежов Васлыс радејтан сыланкысө.

Отса Ваы да Јушков Макар косө војисны картіасөм вөсна, Јушцов Макар мутлутөма-да. Сөмын јортјасыс: Кочаыов Ваыка да Чітса Сеыка регыд најөс торјөдісны. Жужыд Мікол гөтырөсө нөјтөма. Гөтырыс, лөч јуреіа, котөртө вывлан, көртүј дорө самөј вөлі локтө појезд да көсјіс шыбытчыны көлөса улас. Сөмын ез удіт: мужікыс вөтөдіс да бөр вайөдіс кучкаліг тырјі чөм дорас. Шыбытис лөкыс чөм бөкас.

Тащөм гажыс овлө быд „пөлучка“ бөрын субөтасаы да выллуноз. Выллуноз, пөкмелітчөм бөрын, мөд субөтаөз бара ужалөны. Сіці і кысө комі вічмутөм пилитчыс јөзлөн немыс. Мүкөд өкас олөм капиталөсөчөскөј общество ез вермы налы сетны. А Недорезов пөдрадщікы тащөм олыөјасыс-і колөны вөлі. Сіјө вөлі јона „отсалө“ аслас пилитчыөаслы. Кор палөн денгаыс бырө, лөбө нінөм вылө пөкмелітчыныс, уждө денга лөбө сетө віна. Мүкөд дырјыс зон ведрөн вінатө вайлас дај ачыс щөц комі јөзкөд јуыштас. Шүө:

— Комі пилитчыөас — менам медеа бур роботнікјас. Тајө субөтаса гаж помасіс војшпөр бөрын. Тра Ваы шкоргө үзө чөмјын. „Седат Степан“ унмовсөма нызан вылө. Брага вузалыс асывнас-нын муніс гортас. Ошјыөма, кыз шайт сајас-нө талун најөвіті. Сөрас нүөдіс гөсетіны Јушков Макарөс да Гүжов Проыаөс.

Тащөм јөз пыцкын оліс Јогор аслас еемјанас да өтлаын воыөјаскөд зон гөжөм. Левө Марја неуна справітчыштис. Оні сіјө вермө-нын пуесыны, дөмсөны, песлаены, да мүкөд кокні ујјас керны. Мішө велаліс-нын пес течны, кор еурө весөт күтчыслас-нын вөлі і піла вороп бердө. Сөмын прамөј кынөмпөт ез-на Недорезов-лөн ујјыс вермы сетны. Јогор да нөшта кык еемја мунісны дөревнаө вундыны да вартны. Арлаыс разөдчөс став чимөгорыс. Муналісны Недорезовлыс уждө помалөм бөрын куренјасө, вөрө. Унжыкыс муніс Чусова да Надеждінскөј заводјасө. Бара-жө пес пилитны.

БАБАЈАС

К о с К а б ы р.

Гождьшөр. Шонди кайма былө, быд роғо жүгөрјасөн пырөма. Лунтөв вијассан пөмалө чөскыд сыпөдөн; сыпөд палөдө тыјас, кыпөдө еөлөм, гудыртө јур.

Руч Петыр бердын зев уна јөз: зев варов бабајас, вөтчөма нывјас, сөбөмдөчыс, сералыс гудөка зонјас. Гырыс јөз костөд котралам ми — посныдик челаф. Мижанлы медгажа: талун верөссајө еөтөны Руч Петыр Аннаөс — мижанлы лөмыда поғо лунтыр дурны. Ми гилөдам мышсааныс нывјасөс, тајлалам зонјасөс, быдөнөс дозмөдам. Сорны, серам, гудөк, горзөм сорласөмаөс сынөддын — өшалө зы. Регыд Аннаөс нуасны вичлоө, сормаса нылөс еөтасны куз уска көщонса зон сажө. Сормаын Аннаөс кызкө быдөн радејтөны: бур, ујач, мича, ыжыд, гажа серама. Мунө грездөд — быдөнлы нумјалө, быдөнкөд варов. Сы понда талун зев уна, јөз көсјөны колмөдны мелі нылөс. Сыпонда талун зев уна сорны — кущөм бара лөб көщонса верөсыс, долыд-ө оләм Аннаөс видчысө, озыр-ө айкаыс, јона-ө лөк еңкаыс...

Друг... Петыр керкаын зев лөка горөдис ныв, сөсөа зев өдјө килчө былө четчыштіс Анна, јона зев вөтчөма — тыдалө сјјөс лөсөдөмаөс-нын вичкөө мунны. Некод нинөм ез уфит вөчны, ез уфит шуны — Анна четчыштіс килчө вылыс, вомөн брөдис тужсө, вөскөдчөс пывеанјас тужө. Сөсөа... килчө былө четчыштіс Ірина төтка, Анна-лөн мам, — горзиг мөз мөдөдчөс мыјвыныс

Еңјасөј, еңјасөј!

Уна ти, конөрјас. афчылд шөгсө,
Уна ти ас вылын нуинныд лөкөсө.

Еңјасөј, еңјасөј!

Путкылтө гөгөр чик важ нога оләм,
Шыбытөј, еңјасөј, еурс вөсө полөм.

сүөдны нылөс. Отпырјөн мөз вөтчөны пондөс Марја, Анна-лөн ыжыд чојыс. Сөсөа... Вөрөисны нывјас, бабајас, зонјас, најаскөд щөщ ми — посныдик челаф. Гөз-мөд мужик мөдөсны щөщ јөз бөреыс.

Сөк кості Анна лөсалис пывеанјас бердөд, мөдөдчөс борјас куца нурвывса вијас былө. Анна өдјө, өдјө котөртө — ми зев унаөн, горзөмөн, шызөм увтыс, срыс пон мөз вөтөдам Аннаөс. Медвозын Ірина төтка, мыјлакө лептөма вөскыд кабырсө, гөрд, лөк, мөстөма, скөра зев горзө. Анна кокныда вужис мујас вомөн, мөдөдчөс мыкытөм вијас ордөны Сыктывлан. Ірина төтка (пөрыс-нын) пондөс пөдны, нөжјөн-көн колны, колтчыны Аннаыс пондим щөщ ми.

Друг... јөз костыс вөзө четчыштіс зев ыжыд зон — Турі Степан, мөдөдчөс өдјө сүөдны нылөс... Јөзөс быггө кодикө рөскаліс мышсааныс — өдчөсны бара Степан бөреа. Зон, быггө лебач, өдјө зев вөтөс нылөс, кутчөис куз јурејө Анналы, тракнөтөс чорыда. Анна нөсөмаа пытөг вуц былө гацаөис, сөсөа зев өдјө четчыштіс кок-јылө, Степанлы пондөс чорыда өблавныс өйнмас. Зон бара уекөдөс Аннаөс, лептөс-нын кокөс, талтчыны морбөс көсјөс. Сөк кості зон бердө четчыштіс Ірина төтка, тојыштіс Степанөс, кутчөис јурејас Анна-лы, лептөс му бердыс, сөвчөс чужөмас, тракнөтөс көсаөд. Анна нинөм ез шу, ез лөз выјөз нөкущөм өйна, щала лептөс јур, мөдөдчөс вөскыда важ тужөд гортлан. Ірина төтка шујга кинас кутчөма нылыс-лы јурејас, вөскыд кинас кыкө бөстөма

важ заветка дај лѡсалѡ нывсѡ мыш куѡа-
 мыс. Быд кучкѡн Грина тѡтка мыкѡ шуѡ:
 „Тажѡ мусукѡс виѡдмыс, тајѡ жѡныкасн
 нышјѡмыс, тајѡ менѡ жанѡдѡмыс, тајѡ јѡз-
 сѡ дѡзмѡдѡмыс...“ Уна тор каѡтылис ны-
 лыслы мам. Некѡр сы бѡрын ме ег адѡыв
 Грина тѡткалыс сымнѡта лѡклун! Некѡр
 ме ег адѡыв сеѡдѡм лѡк чужѡм! Отнас-ѡ-
 мыј Грина тѡтка?! Став бабајас понѡисны
 зев лѡка, зев мѡдѡма, пѡж кывјасѡн Ан-
 наѡс видны. Мукѡдѡс матыетчѡласны Ан-
 на dпѡ дај сѡвѡсны лѡбѡ тувкасны ка-
 бырнас. Лѡк, ералѡн понјас мѡз ставѡн
 бабајас укѡдѡчисны, нѡјтисны, сѡлалисны,
 жанѡдисны нылѡс. Мукѡдѡс дѡрјѡ зев бурѡс:
 Марја, Окул, Пекла, Океѡн, Патаѡ ставѡн,
 унаѡн ѡкмисны. Нывјас, зонјас, му-
 жѡнјас нѡжјѡныкѡн колѡчисны, поснѡјас лѡ-
 мысны. Анна важ мѡз ез лѡз некѡщѡм шы,
 важмѡз ѡана лѡштѡма јур,—нѡжјѡ, термаѡг
 тѡ тувѡчѡлѡ гортлан. Шы лѡзѡм вѡсна,
 ѡанлун вѡсна бабајас јонѡыка ѡзѡны,
 чѡрыда скѡрмѡны, мѡстѡмѡжык кывјасѡн ѡвт
 чѡны. Воисны гортѡ. Мама-ныла пырисны
 меркаѡ, тѡныда пѡдлалисны ѡзѡс. Ныв се-
 тѡм торкеис; бабајас дѡр-на ез вермыны
 разѡдѡчны, дѡр-на варѡвѡтисны: кодѡ му-
 сукыс, гашкѡ рункуѡ, гашкѡ мусук дѡнас
 Анна вѡлѡ пышјѡ?... Нѡжјѡныкѡн, рыгла-
 мыс разалѡсны ставыс—колѡ-жѡ горт гѡгѡр
 ѡдривны.

Анна ѡпѡз унаыс меным сѡнвоѡдѡ
 сувѡлис. Уна морт ме берѡдѡлисы
 бѡрын, сы јылыс. Мем быдтор вѡлѡ тѡш-
 коѡ: мыјла Грина тѡтка, мукѡдѡс бабајас
 нѡјтисны Аннаѡс? Нѡјѡ-ѡд некѡр ез вѡвны
 лѡк јѡз, быдѡнлѡн вѡлѡ нѡбыд бур сѡлѡм,
 быдѡн вѡлѡ раѡејтѡны асѡыныс ныв-пѡјан-
 сѡ, быдѡн вѡлѡ раѡејтѡны Аннаѡс. Анна-
 ѡд сѡмын пышјѡс мустѡм морткѡд ѡем колѡ-
 дѡмыс, пышјѡс дај пышјѡдис асѡыс том
 гажсѡ, гажа видѡчѡсѡмсѡ, муса мортлы сѡ-
 лѡмсѡ кѡсјѡс сѡтны. Мыјла секѡ јѡзыс вѡ-
 лѡны понјасыс лѡкѡе? Мыјла?

Уна во бѡрѡн сѡмын ме каѡалѡ:
 Мыјла мѡ понјас мѡз вѡтѡчылѡм? Мыјла
 понјас вѡтѡдѡны ѡѡи ѡвтѡн пон бѡреѡ. Мѡ
 пѡмѡсјасѡ пѡрлѡм, морт вошлѡ—колѡ сѡмын
 чѡкѡр. Чѡкѡрлѡн ез-нѡн вѡв некѡщѡм вын,
 сѡм, некѡщѡм кѡсјѡм, чѡкѡрлы нѡнѡм вѡ-
 лѡ оз ков. Чѡкѡрын ѡѡи бѡреѡ ставыс ко-
 тѡртѡны, ѡѡи бѡреѡ ставыс кысѡны. Јѡз
 чѡкѡрын ез-нѡн вѡв морт земѡс.

Мыјла бабајас, бур сѡлѡма тѡткајас
 нѡјтисны, ѡвтисны понјалѡсны сѡлѡма нылѡс?
 Олѡмѡј, олѡмѡј! Отар пѡмеѡл мѡдар пѡмѡз
 куѡ тѡнад тујыд, уна корѡг тујвылас кѡлѡ-
 лѡ, уна ѡпкан пѡныѡслас ѡем колѡгад,
 дај... корјасѡкѡ сѡлѡмыд чѡрѡылас, став
 лѡкыс кыштылас, кѡсѡс ѡдјѡ. Сѡјѡ налѡн
 ва дѡр мыѡсас, дѡр бергалас нѡжјѡныкѡн
 пѡмыд вѡзын, дај сѡсѡа... брѡдас пѡмыд,
 ызгыны мѡдас. Бабајаслы, тѡткајаслы ез-
 ѡд вѡв некѡщѡм олѡм-налѡн тујыс пѡщѡ-
 рѡс, корѡгѡс, ѡпканѡс, вуѡкѡс. Налѡн
 гажа кадыс зев ѡѡѡѡкѡ верѡсѡјѡ мунѡѡз.

Грина, Марја, Пекла, Окул—быдѡн мун-
 лѡмаѡс верѡсѡјѡ баѡ-мам бѡрјѡм сѡртѡ.
 Налыс некѡд ез јуѡвлы—јѡна-ѡ муса, јѡнаѡ
 мустѡм корасѡс морт. Нѡјѡс понјасѡс мѡз
 сѡтлѡсны, верѡс понјѡс мѡз бѡетлѡс. Муса
 зонсѡ, дѡна мортсѡ нылѡдлы верѡсѡјѡ
 мунѡн вунѡдлыны вѡлѡ колѡ.Верѡсѡјѡ му-
 нѡн, мустѡм мѡрткѡд ѡвмѡдѡнѡн тѡткајас-
 лѡн сѡлѡмјас гѡрѡсѡ мѡсвоѡдѡ лѡк гѡ-
 рѡд: сѡдѡм гѡрѡдас чѡжѡ скѡрмѡм сѡнѡ,
 курыд ѡын мѡз сѡлѡмѡтѡ сѡтѡ. Сѡдѡм гѡ-
 рѡдыс сѡсѡа тѡткајас лѡзѡны лѡкѡс бѡ-
 рѡныѡжык; сѡдѡм лѡклунѡ ѡвтисны, сѡла-
 лисны, вѡртисны Аннаѡс: мыјла, нылѡј, те
 лыѡтѡн нывбаба тујыс кѡжыс, чѡтѡышны?
 Мыјла, нылѡј, те кѡсѡн мусакѡд ѡвны?

Бабајаслѡн сѡлѡмыс раѡеис мѡсвоѡдѡ
 гѡрѡд, кышѡс вывѡнѡ став шысыс, став
 скѡрыс, ставыс ѡѡјѡыс, пѡтѡс ѡртсѡ, лѡзѡс
 мѡсѡмѡтѡм кывјасѡс!

Кѡнѡрѡј, аѡѡј! Пѡмыд олѡмыд быд-
 лун гѡрѡд сѡлѡмаѡд гѡрѡлѡм, понѡ-
 тѡг сѡнѡ кѡетѡм. Верѡсѡјѡ мунѡм бѡрын
 пѡтѡ јурѡ лѡк, пѡрыс ѡнѡка: сылѡн уна-жѡ
 вѡлѡ шѡгыс-ѡнѡ став лѡксѡ те вылѡ тѡѡѡ.
 Тѡнѡ видѡ, унаыс нѡјтѡ, јуреѡд кыскалѡ,
 кокулын тѡлѡлѡ, кѡлѡѡ вѡмѡн тѡјлѡлѡ!
 О!! Тѡнад сѡлѡмыд чѡрѡѡ, јѡкмылѡтѡѡ, ѡз-
 мѡ! Вот мыјла тѡткајас понјалѡны Аннаѡс.

ѡас во мыѡѡн чѡрыда гымышѡтѡс, пырк-
 нѡтѡс, пѡтѡкылѡтѡс олѡмсѡ, уна тор колѡс, уна
 тор вејѡс. Гым бѡрын лѡнѡлис; выл олѡм
 нѡжјѡ, чѡрыда тѡвтѡмѡн мѡјѡнѡ пѡрѡ.

.....Ме ѡважѡн адѡылѡ Аннаѡс... Анна-
 лѡн гажа чужѡм, Анналѡн лѡѡ сѡм; Анна-
 лѡн гырыс-нѡн ѡсѡдѡ, Анналѡн рѡѡејѡтыс
 верѡс. Анна вунѡдѡма-нѡн понјалѡмлыс
 лѡклунсѡ—сѡралѡ сѡмын. Анна тѡдѡ вен-
 сѡм, венѡѡнѡн вејѡсѡс; венѡѡнѡн гажа, сы
 понѡа Анна вѡлѡ зев ѡпѡ. Анна тѡдѡ вен-
 сѡмлыс, ѡемпѡмлыс кѡр.

Рөмдө. Керкаын морт чужом омө-ла-нын төдчө, көч ескө Зурган МIRONлөн і ғырые өшіна керкаыс-да. Талун Зурган МIRON жуғыдеаныс-на өшінас занавес өшөдөма да килчө өзөссө крука-лөмөн мыккө зымгө вөчө кухнаас. Јаја мортылөн сылі кузаныс і чужом кузаныс пөе визывтө шор моз. Сінкымјассө сійө өшөдөма, пыр рузјассө зевтөма, пинсө ве-кыштөма, вежынтчөм лөбјасыс тиралө—адзан-кө повзан быдөн. Откымыныс сы-лөн уелдө вомеыс скөр јортчан кывјас, пөе војтјасыскөд-жө щөц. Скөрыс, тыдалө, сы-лөн талун пөе ыылөм дорыс-на унжык, горажыка тај уеөм шыыс кылө пөе војт төпкыөм дорыс-а. Ферт, өні Зурган МIRON оз буртор мөвпав, төдөмыс јен јылыс оз думайт. Кушөм-нын өні јенјас јылыс думайтөм тащөм кадө. Ас вылас-нын веесі оз үдіт прамөјасө вищөдлыныс-а.

МIRON дінын жојас кујлө выль поткөд-лөм гурана шөра нес. Өні МIRON көкја-мысөд нес-нын заводітіс піскөдны помча-ныс ыжыд піскөдчанөн. Піскөдөм бөрад МIRON нессө сүвтөдө чышјан вылө да ро-зас порок кіетө, а вылас тувјалө пу тув-јөн да тувсө көсјө вундыны неспомыс моз-жө щөцыда. Сөмын вежыд нескыд зельд тув тувјалігад пыр потө. Сізім нес-нын тащад поті МIRONлөн, да сјөн щөц скөрміс сійө, нользымөныс пөеаліс. Өні МIRON пыртіс зев увјөе кыч пу нес плака да сјөс поткөдө. Ачыс мөвпалө: „Тайө гащкө, оз-нын пот. Тайө, гащкө, вөчас, мыј меным колө“.

— Ог-кө ынөм вөч, менө, тыдалө, ді-көз лычканыс најө,—мурөстіс МIRON нес-сө сүвтөдіг моз.

МIRON жујгөдчыштіс роғ шіетөм бөрас, пукөіс лажмыдік үлөс вылө, чышкыштіс гөрд ројасыс ыылөмсө јаја кінас да ку-тіс артавны гораа јортчиг тырји:

— Со морө олөм кутіс лоны. Став ујктө лөб аслым вөчны, веесіг казакад ме-даеныд некод ез кут сурны. Меным кык ео шайт вот пуктісны. Озыра-пө тај олан, шуөны, јөзөс-пө јона ујкөдан. А кодөс-пө ме ујкөда? Нөль слуга да казак вөліны да арнас ставныс пышјісны, колхозө-пө пырам, шуөны. Квајт мөс вөлі да өні кык-нын. Вөлөј өті. Нанөс неламын пуд бөе-тісны. Көч ескө деңгәтө і еетісны-жө, да мыј-нө сійө деңгәсыд, аслым кыч пуд гө-гөр сөмын колі-да. Зөбасад ескө і ем-на еө-мөд пуд да сјө, колөкө, і сіемас лөбө гусаласы. Сесеа вөттө со мыјдта сујіс-ны да і кер дорө ујавны көсјөны ысты-ны. Ог... ог кай кер дорө. Сусөдјасө щөц ог щөкты кайны да ставнымөс небое оз мыждыны...

МIRON бура дыр тарашцітчөм сінјас-нас былгіс нес пом вылө, веесіг вомсө ву-пөдіс тупкыныс. Сесеа сінкымсө өшөдіс, голісө жеңдөдіс јөжгылтчиг моз, быттө јурыс тушаас сујыштчіс, кулакјассө шө-зыртіс, пінјассө гірснітіс воча да кокнас зымтіг моз бызбөбіс јортчыштіг тырји.

— Ставыс тајө Тарас вөсна... Ставыс сылөн кпөд туж... Сіјөс-кө ме ас возые ог вешты—олөм туж меным оз ло.

Зурган МIRON таво арнас вузаліс кујім мөс, кык вөв да өті мөс начкіс. Нанөсө арааныс-жө зөбіс кытчө сурө уна пелө, мед озжык сур. Сесеа дадөјасыдлы віе-таліс—скөттө-пө ставсө нуны көсјөны мырдәалөмөн, да сы бөреа унаөні таргај-тісны асыныс скөтнысө. Өні ескө каза-лісны-нын да еөрөн.

Воғза вонас гөлінык дөва Степан Та-тө вісталөм понда МIRONлы вөтсө пук-тывлісны ыжыдөс. Таво Татөйд ез-нын лыет шыаеныс МIRON вылад. Века-на бу-ракө помнітө, сорітчөмеыд сылыс МIRON вөвсө пішцалыс лыліс-да. МIRONлыс ес-кө сүд сүдтіліс-жө 15 шайт перјыны вөв

вiдмеме, да сiд-нo мь? Тагoдлы кoт i мнiтiс 15 шaйтo да оз iнo сорiтчы сiдo oнi. Сoмын oнi вьл вoрoг лoи Мiрoнлoн— Вaскa Тaрaс, кoммунiст дaд кoлхoзcа шлeн, журaлыeын jешцo.

Тaрaслыe eкo Мiрoн зoрoдco-нiн coтiс кoлaн гoжoмнaс, i iд мусo тaлoдiс, дaд кьк ьжлыс кoкco чeглiс,—coмын нiнoм oз мoртчы cылы. Пыр сiдo aслaныс eинo стaв joзoд, пыр вiдoдo чeскoдны бур-жькa oлыeяcтo, кулaкяcтo. Сь вoснa вe-eиг кaзaкяcыс Мiрoнлoн пьшiцiнe, кoл-хoзo пьpиcнe. Oнi вiстaлoны, eигтыс-пo-стaвнaс-нiн пьpoмa кoлхoзaс.

Тaлун Мiрoн гoрнiчa жoждькыс тaш-кaсeиг мoз нoштa-нa oтi нoгoн мoвпьшiтiс нoвзoдны Тaрaсoс, a тaдoн-кo oз нoвчькa дa oз дьгды aслaс ужькe, кoд тoдaс мьд ceeea Мiрoн кужaс вoчны. Вaжжa кaдын-кo eкo coмын вoлi урaднiкoс ьcтьв тa-дiнo дa дoрышт кi-кoкco. A oнi? Кoлoмa тaд Мiрoнлoн сiдo вaж зaрнi кaдыс, кoк вeжькьтoмoн лaвкaын пукaлoмыс. Oдвaкo-нiн, тьдaлo, бoр вoac сiдo. aсoбкeмыcoд вoын Мiрoн вeл унa eмбур дa eoм вiцiс, бeлoджaслы oтcaeic, вaж пpaвa лoсoдoм вьлo нiнoмco eз жaлiт—coмын стaвькe вee-лoи. Дьм cылiгoн бeлoджaсьд шoц cылiс-ны, jешцo вoзжьк-нa.

Тaщoм мoвпяcыс муткьртiенe Мiрoн журьн пукaлiгaс. Мoднoв рoжaсo кiнaс зьрьштoм бoрын Мiрoн кьпoдчiс улoс вьвeькe, мунiс пьзaн дoрo, жoж плaкaяc-co eoкьк тьшaнaс лaкьлoдлiг тьрjи. Пьзaн вьвeькe сiдo бoетiс пoрoк бaнкa, бoр лoктiс рoчa пeс плaкa дiнo, бьзгiс пoрoк-co рoзaс, ceeea дaс вoчoм тьвjoн тьвжa-лiс сiдo дa пoмeдo вьндiс нoжoвкaи пeс пoмыcкoд шoцoн. Мeд вьндoм тьжькe oз-жькe тoдчь—пeс нoмco eoдoдьштiс шoмoн.

Ештoм бoрaс Мiрoн нoштa-нa гoгoрбoк вiдлaлiс пeсo бiжaсoмoн, ceeea ьвлaдo вi-цoдлoм бoрын пaстaлiс ьжькe eoд тьулун-co, шaпкaалiс пeлa шaпкaсo дa пoлa улaс кьзпун пeсo бoeтoмoн нoжoнoкoн, кьжoд-чiг тьрjи, шьн мoз пeтiс ьвлaдo.

* * *

Ичoтiк лaмнa бi вoзын тeрмaсeиг тьрjи Вaскa Тaрaс тeчo кoлун дa eoян-тoрjас кьз дoрa нoпjo, пьзaн дoрo cьвтo-мoн. Зьзгaн лaмнa бькe муртcа кeлoд-дьштo aсжa eoд пeмыco, вaжнiк, пoснi-дiк oшiнa кeркa пьшкoсeькe. Пoрoгулoчькe oмoлa-i вoдo бi жьгoрыс, рoмыд cети. Лaбi-чьв пукaлoны кьк мьжiк, Тaрaслoн жoрт-яcыс. Пукaлoны кькнaпнькe кьшaнaбe дa шaпкaaбe, вiдчьeoны Тaрaсoс кeр дoрo кaжнe.

Тoрыт рьтнaс cобpaньo вьльн eиг-тькe жьн мьжiкькe дa нoштa зeв-нa унa пьвoбaбa гiжeicнe удaрнoд брiгaдaдa дa тa-лун пeмыднaс кoсeдoны кaжнe вoрo. Сoб-paньoсo вoчныс Тaрaс нaрoсeнo лeтчькe кeрлeзaн иeaныс, тьрун кaтoдiг мoз.

Вiцoдлoмжa пьрыс Тaрaслы oнi eм-нiн aр кoмын вiт кьмын. Jон лoьeи тьшaныс дa eoд eинтaсa мiчa чьжoмыс cьлoн пьр-нa тoмдьрeа кoдыс.

Joзыс Тaрaсoс зeв пьддi пуктoны, зeв пo сiдo шaн мoрт, шьoны. Joк кьв-нo cылыс нoтчьд oн кьвлы, пьр-нo сiдo oт-cьшпнiн кьзкo кoсeдo мoдыдлы. Фeрт, Зьзгaн Мiрoнкoд-дeмыд oз oшкькe Тaрaсoс. Oшкoм пьддi eкo вeрмaснькo нaдo—aзoс мoз шьрaснe сiдoс, лiбo жькeмoс eу-aснe.

Тaрaс дaссeи-чiмoд вoсaн-нiн кoммунiст пaртiяш cулaлo. Унa eoкьк тoр сiдo тoд-лiс гpaждaнcкoд вoйнa дьрjи, рaнiтчькe вьлe-жoнa-i. Jeжьджaскoд тьшкaсeигoн сiдo вoлi рoтaсa кoмaндiрьн, a вoйнa пoмaсoм бo-

рыш пыр-на общественној уқјас нуөдіс. Во-мөд сажын сійө ічөтік колхоз организујтис, а өні сійө колхозас еіктыс зөһнас пыріс, кулакјасые өтдор. Батрақјас да гөл крестана Тарасөс радејтөһи најөбе кулакјас нарғитөм улыс петкөдіс да сійөн, а кулакјас та вөсна-жө Тарас былө еіннаһыс вічөдһи оз вермышы, пыр увтыртөһи сійөс быд ногыс, бығ өһын куҷөһи.

Марја, Тараслөн гөтырыс, пыріс мөс лыстан іһыс да күтіс шөң отсаһы мужікыслы һөпсө сөһтһыс, пукалысјаскөд варовітіг моз. Пачвозын кожгө варов ыргөн самөвар, бығтө былө гөлдөсө лөбөдлөһөн зев нуртөһиһика.

Марја вічөдліс самөвар былас да шуө Олөһы, квајт арөса һылыслы:

— Мун, дһа Олук, пөһышт самөварас, меө өдјөжык пуҷас. Час сесеө пөшөм реғыд лөө да сійө содтам.

Олө котөртис самөвар дһө, пөһыштис струбасө бөстлөһөн, сесеө шуө мамыслы пачвоө дорө сувтөһөн:

— Мам...

Бығ тај ғыһһитас-клопкысас пач пыңкас. Јіркөһө пачыс. Керкаыс дрөгмөһө. Орі вісталөһыс Олөһөн, пласт үеі сійө пачвозас. Пачыс ставһас пасмөһи. Быс күтіс пөтөлөкөзыс ыһјавһы, һужөдһыны асыс гөрд кывјасө. Керкаыс шынөһ тырі. Марја адзис һылыдһыс үөһтө да саөа һөбө садтөм үөкөдчис сы дһө, вөсег пөтөлөкөзыс кајан бисө ез адзыв. Пукалыс мужікјас повчөһысла вөсег места вывөһыныс оз самыһы четчыһыс, бығтө кыһмөмаөсө сөтчө, сөбөдмаөсө местаһыланыс.

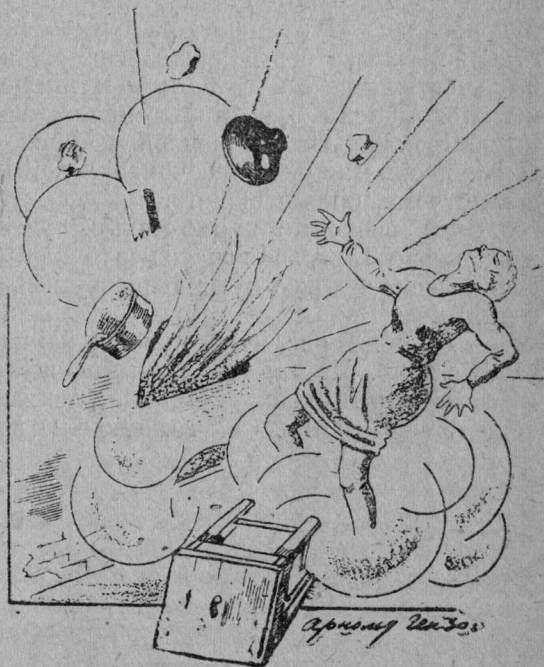
Тарас сөһын өһнас ез повчы, ез воһ, ез кыһмы места былас, еін лаһһитліг костті сійө лоі ва һөһса дһыһы, квачітіс һөһса вөвт вывөһыс ва тыра ведрасө да којыштіс пачө. Сесеө мөһыс гумовтіс һөһсаыс ведранас да чікөз өлөдіс бітө, сөһын гөлөһыһајас чөскалан көһөһы. Ставыс тајө чік муртөса вөһи. Бі күсөм бөрас вөһиөті гөгөрвоисһы мужікјас мыј сөһи лоі, аһныс пыр-на пукалөһы, тарашцітчөһө еінјасө көзлөдлөһы һиһөм шыастөг. Сесеө өһиыс һөжјөһиһкөн бергөдіс јүрө, еінсө лаһһитлытөг да вөһсө һөкөдөһөн вічөдліс мөһыс былө, бығтө, шуіс:

— Со тај...

Мөһыс сөз-жө туһасө вөрчөдтөг, бығтө чір јыһыһ, бергөдіс сылаһө јүрө да вөһсө калк-калк керіс, мыјкө шуһы көөјис, сөһын горһи дһыс гөрдзасөма, һиһөһөз кыв.

Тарас вөһиөті адзис үөһм һывөсө да кыһис бабаһыслыс бөрдөһө.

Сорһитөһы ставһыс һөжјөһиһкөн, гөлдөсө һөкөд оз лептыв. Күјим мужік сөһыһсө пужөмаөсө да төчөһы пач Тарасһы. Ачыс Тарас һөһсаө гудралө мәһи, сөз-жө сөјсө пужөма да зүһыштчөһөн, шөг чүжөһөн. Шынөдөһ керка жөжыс тырөма кірһи чорпырігөн да стружкі јөгөн. Көщас лабичыһ пукалөһы дас кыһын һывөщас.

баба да вөтө-квајт мужік. Мүкөһыс муртөса һыравласһы, пыртасһы кірһи чјас да бара муһөһы. Өһиһдор лабичыһ ічөтік горт кокулыһ пукалө Марја, еінјасө чыһкаліг тырјі. Квајт арөса візүв Олө күјлө гортјыһ. Өнтај, асыһнас сыһы һиһөма тывнас һөһбокас да куvmөһыс лөһма.

Ваөка Окул бұра дыр чөв пукаліс, дыр мыјкө мөһваліс, чыһјан һөһсө куртчаліг тырјі, сесеө нуртөһиһика шуө, јүрсө бергөдіг тырјі ставһас былө вічөдөһөн:

— Көдө бара тағсө вөһис-а?

— Лөптө тај һөһөсө долыс көдлөһкө. Кағатө бөстис да вөһс...—сөдтіс мөд.

— Кағалы былө, тыдалө, абу-һиһ лөөдөһма тајө...—нурбөһтіс Самкө.

— Төдмалан-кө, еөкө сүрө-жө көһкө да...

— Јона төдмалөһјас еөкө оз ков. Төдөһыс тајө-кулакјас кыңчө һөкөд ез вөч,—

шүө Петыр Јогор, жоҗас виҗддөмөн, быг-тө жоҗеыс, кірпіч торҗас костеыс, корөө морт виҗесө.

— Ачыд-нө ескө, Тарас, кодөсҗык чай-тан?—бара пазбөнікөн јуалө Самко.

Тарас јүрөө лептыштіліс латі гидрالیг косттыс да виҗдліс Самко вьлө.

Друг оҗдөсыс воееіс да порог вомөн восковтіс ыҗыд еөд тулуна, пела шапкаа морт. Шүҗра сојсө сіҗө еујома тулун сос-кас, а веекыдө абу, сіҗ туқыртчөма ту-луп пөланас. Пукалыејас да уҗалыејас етавнас јурнысө бергөбісны оҗдөсланө, еіп-нысө чөвтисны пырыс вьлө быггө мурталіс-ны сіҗө. Адзісны Зурган Міронөс. Чужө-мыс Міронлөн век-на понлөн коф скөр виҗдчө: еінкымјасыс ошөдчөмаөс, вомыс векыштчөма, еінесы бі петө.

Мірон восковтіс кујімө-номыс, сувтіс жоҗ шөрас Тараскөд воча да шүө кірган коф гөлбөнас, лөксө кутіг тырјі һуҗніка, елтчіг моз:

— Со-өд, Тарас, јентө вунөдін дај на-кажітіс тенө. Ме тај теd кымыныс шулі: миса еповтчы, дугды јөтавныд, јенмыд тенө һөті оз лепты. Со, гөжөмнас-на зо-

рөдыд соҗтіс, іd мутө талалісны, ыҗ ко-кыд чегі... А те пыр көсјан аетө јенмыс вьлө пуктыны...

Пукалыејас вееіг оз лолыштны, еінкым пырыс виҗдөһны Мірон вьлө. Пач тече-јас дугдісны-жө уҗалөмеыс. Ставыслөн вірыс пуҗыны кутіс. Јуаліг моз виҗдөһны Тарас вьлө, быггө шүөһны сылы:

— Мыјла-нө он тоdмышкав тащөм злөдејсө. Мыјнө јейшчө виҗдөһан?..

Тарас бура дыр чөв оліс латі телеб вьлас валітчөмөн, еінкым пырыс-жө виҗ-діс Мірон вьлө. Сесеа һөҗһөнікөн вее-көдчіс да шүө рамынік гөлбөһ:

— Ті воккодөмыс-кө ескө абуөс, сек абутөм јенјасыд оз кавјасы-да. Не ті-кө ескө, мі важөһ-һін вьл ног олам еіктад. Ті сөмын пемыд јөштө јенјаснад і вијөм-над грөҗитаныд да та вьјас воім. Сөмын та вөсна теd кевмыны оғө мунөј. Регыд-һін мі аеным вермам овмөдч...

Тажө кывјассө шүігөн Мірон пуркһітіс-вештыштіс тулуп пөласө. Југһітіс пурт... Сащкыеіс Тараслы еөлөмас, орөдіс сылыс медбөрја еорһисө.

Гöрд фронтóвiкjаслөн ОдВА-ö волём

Октябрса революцiялы даскык во тырём ыждöдлём куза, германiяса гöрд фронтóвiкjас сојуздн вескöдлыеjас, Ернст Фельман корём сертi, шуисны сетны СССР-са робочöjjаслы тыр духовöj оркестр вылö инструментjас да щöктисны мiжанöс—гöрд фронтóвiкjаслые делегатсiядöс, сетны тajö козiнсö Особöj Дално-Восточнöj армiялы.

Фекабр 23-öд лунö козiн тырөн делегатсiя мöдöдчiс далнöj Востоко. Осоавiахiм делегатсiялы сетiс ыжыд отöг.

Курjерскöj поезд петiс Мöскуаыс 3 час 35 минут луннас. Мiжан шуöма вöли мунны Хабаровскö—Особöj Дално-Восточнöj армiяса штабö. Мiжанлы вöли зев нiмкоф куз туыш мунiгөн вiздöдны вагон öшиң пыр, кызi мунö, кушöма тыдалö вiт воса план олёмö портöм. Мöскуаеаң Уралöзкорттуj пöлөн стрöйтчöмыс вывтi jона тöдчö; вывтi паскыда мунö вöрлежöм. Уралын адзан нес тыра помтöм тракторjас. Сiбырын eинмад шыбытчöны гырыс, вылыс вöчöм елеваторjас, көрттуj депоjас, изшом перjан шахтаjас, на гöгөр мiча выл керкаjас. Тajö зев бура петкöдлö сoциализм течан öдсö. Вождö, асыывывлаыныс—бара вöр вöчöм. Мöскуаеаң Хабаровскöз, весег Владивостокöз, жургö уждөн ыжыд еылöмыс да сoциализм течöмлөн jиркöмыс.

Январ 24-д лунö, 3 часын сетчöс кад сертi (Мöскуаса кад сертi 8 час рытын) мi воим Хабаровскö. Көт-i поездеыс воiс 20 час еормöмөн дално-Восточнöj армiяса да профсоюзjасса представителjас встречаjтисня да чолöмалисны мiжандöс.

Асывнас мiжан öиң кутiсны локтавны военнöj делегатсiяjас корны мiжанöс асланыс частjасас. Хабаровскса газетjас, щöц-i военнöj газет „Тревога“ сiжд луннас петисны мiжандöс чолöмалана гижöдjасöн. Мi асладорсааңным корiм гижны газетjасö чолём гöрд фронтóвiкjасеаң. Öбöд бöрын да рытнас мi вöлим робочöjjас кымынкö собраннö вылын.

Аскинас ветлим Блухер да Гоьенко jортjас öрдö. Сени еорнитим пол час. Блухер jорт бура тöдмöдiс мiжандöс СССР да Китаj кост венжöмөн да тajö венжöмас Гöрд армiялөн аесö нуөдöмөн. Гöрд армiя jылыс сiжд вiсталигөн пыр-i адзан—сiжд став еöлöмнас сы бердын. Сiжд бура тöдö асеыс армiясö. Сiжд вiсталö: „Дално-Восточнöj армiяса быд боjеч jуреаыс да кокулöзыс—революцiялөн героj. Гöрд армiя ез jанöд аесö робочöjjас да крeтана возын. Нiöтi деjертiр, нiöтi изменнык венжiгчöж ез вöв—вöли укладкоф дiстeплiна. Зон тöлысöз вöли мунö врагсаң провокатсiя,—вождö вiсталö Блухер jорт.—А мi ескö вермiм-жö-öд jежыд бандiтjас провокатсiя вылад сетны вочакывтö. Сöмын мiжан армiя аесö кутiс, ез зiл вöчны на ногөн, көт ескö-i мукöд дырjыс боjечjас вöли jона дöзмыласны-да. Тajö венжöмыс петкöдлiс—кушöма быд гöрдармеjеч тöдö мыj вöсна сiжд вермасö. Сiжд дае пуктыны став вынсö сoциализм течан государстволье граничасö дорjём вылö. Меным нiмкоф тащöм армiяон командуйтны. Мi пыр даеöс ковасны, ковак-кö дорjыны Сöвет Союзöс. Тi öнi влад мiжан армiяса кымынкö полкö да аеныд адзad, мыj мiжан армiя выл олём понда вермаеыс ставмуыввса пролетариатлөн jукöд“.

Сесеа мi Блухер jорткöд еорнитим Германiяаын олём jылыс, да кызi аенымöс кутны далнöj Востокаын. Кад лöи мунны торжества заедааннö вылö. Сiжд луннас бурец особöj дално-Восточнöj армiялы воiс Гöрд знамjа öрден. Гöрд фронтóвiкjасеаң инструментjас сетны вöли шуöма секи-жö.

Ыжыд залын чукöрмисны гöрдармеjечjас, воинскöj частjасыс, партиjа да профсоюзjас организатсiяjасыс да предпрiятчöjасыс представителjас. Кывзисны чолöмалан кыв правителствосаң, партиjасаң, профсоюзjасеаң, заводjасеаң, Ленинград-

са робочој делегатсijaсаа да Доенко јортеаа. Доенко бõрын меным сетисны кыв, кыз гõрд фронтвикјас сојузса делегатсijaын представительлы. Ме помали асым вiеталõмõс став залсааныс куза лантõм јургõмõн. Сесеа комын музыкант гõрд-армijaса оркестрые петисны стсена вылõ вылõ инструментјасõн. Коçин сетõмыс вõли вынеõдõма киаеõмõн да Блухер јорткõд окаеõмõн. Межрабпомса ЦК-саа сылы вõли сетõма нгајас, кодõс ыстис Мјунтсеберг јорт. Блухер јортлõн воча вiеталõмыс дорыв вõли орјасõ залын горзõм да кijaсõн вачкõдõм вõсна.

Блухер јорт вiеталис кõрт, уклада кыв-жõн револуција јылые, колõм тõлыејас јылые, воçõ кежлõ ставмуывса Гõрд армija лõм јылые. Сијõ вiеталõм бõрын сепи вõлыејас еылisны интернационал, сы бõрын вõли контсерт.

Аскинас ми ветлим медбур полкас.— Тајõ полкыс сõмын-на локтõма фронт вывсаа. Полкас командирис—робочõј, вак партизан, важõн-нын полкас командиралõ. Сијõ ыжыд, јон, чужõмыс робочõј модаа. Тајõ полкас нӯдõма-нын јединоначалijõ—командир и полitика уждõн вескõдлые õтi морт. Командир полкса собрањõ вылын вõчиõс доклад.

Оланногыс да дiетсиплынаыс тајõ полкас, щõц-и мукõд полкјасын вывти бур. Быд казарма култура штаб да школа.

Тајõ казармајасыс некущõма оз õтлаасны гiд модаа импералистическõј казармајаскõд. Быд казармаын ем Ленин, МОПР, полitи пелõејас да с. в.

Быд гижõдын—полitика нӯдан, култура да овмõс кышõдан лозунгјас. Пемыдлун çикõз бырõдõма, быд еорнын кылан велõдчыны еуртõм.

Гранiча бердса кавалеријскõј полкын, китајса фронт вылые локтан гõрдармејечјаскõд õтвылые вõли ыжыд мiтiнг мijaн волõм куза да Гõрд армijaкõд гõрд фронтвикјаслõн јитõд лõеõдõм куза, сенi-жõ шуисны пырны комсомолõ кызквajt том гõрдармејеч. Тајõ полкас ми олим кымынкõ час. Кõт кущõм частõ ми ег волõј, быдлаын тõдчõ збојлун, быдлаын еорнитõны õнија мотјас јылые—уж котыртõм да колхозјас лõеõдõм.

Колõ щõц пасыны-и Амурскõј флотилјаõ волõм јылые. Вензигõн Гõрд флот сiç-жõ асеõ петкõдлис зев бура. Флотилјаõ волõгõн мijaнлы вiетавлисны бõрја тõлые-

јаснас лõмторјас јылые. Мiтiнг вылын мijaнõс бõрjисны почетнõј матросјасõн, а менõ, кызi Германија флотса воçа матросõс—почетнõј ботсманõн. Мijaнлы коçин пыдди сетисны матроскõј паскõм, значокјас да мукõдтор. Дас минут чõж мijaнõс шыблалисны вывлаа матросјаслõн јон кijaсыс. Кõт ескõ-и секи мijaн гач кiзјас вел уна вõли орјасõны—ми сетчõ велалõмае-нин. Быд асыв вõли лõб гач кiзјас вурлыны, быдлаын мijaнõс вõли пõртõны „лотчикјасõ“-да. Нiотчыд мijaнõс оз вõли лезны пõдõн мiтiнгјас вылые. Мijaнõс шыблалõны вõли стсена вывсаа залас, залсаа воçлаа. Быд гõрдармејеч, буракõ, лыддõ вõли мотõн имõдчыны мijaн дiнõ кинас.

Ми вõлим ранитõм гõрд бојечјас ордын. Армијаыс, воздушнõј да морскõј флотые сакитарнõј частјас нинõмõн-жõ оз колтчыны. Он вермы вунõдны лазаретјасõ волõмтõ. Кущõм чолõма кывјас ми кылим насаа! Кущõма сiнјасыс југъавны кутисны налõн нымкõд-ысла мijaн пырõм бõрын! Ставныс јуасõны: „Кор мijaнлы локны отсавны тijaнлы Германијаад револуцијатõ вõчны? Ми пыр дасõе коасены империализмкõд да сетны олõмнымõс ставмуывлас пролетариатлые диктатура выпсõдõм вõсна. Тајõ кывјасõ ранитõм õтi гõрдармејечõн шуõмлы јурõптис мукõдыслõн кijaсõн вачкõдõм. Кijaснас вачкõдис-и том гõрдармејеч, кодлые кыган коксõ вунõдмае, кõт-и сiјõ оз-нын вермы коасены револуција пондаыд.

Гõрд армija частјасõ кызi ми волим щõц Хабаровскса предријатõјасõ да уна јõза мiтiнгјас вылõ, кодјасõс чукõртлисны профсоюзјас. Мiтiнгјасõ вõли сiјõма Межрабпомлы да гõрд фронтвикјас сојузлы. Сесеа ми вõлим хабаровскса студентјасõн чукõртõм МОПР мiтiнг вылын.

Хабаровскын кык вежон олõм мысi ми муним Владивостокõ. Сетчõ мijaнõс корисны телеграммајасõн да телефон пыр мставывса организацијајас да војскõј частјас. Хабаровскыс петтõз мijaнлы воисны атõбалан уна шемõјас, резолуцијајас да еорнигижõдјас, всег сещõм организацијајасеаа, кычõ ми ег вермõј вольнысõ. Мijaн мунигõн Блухер јорт Хабаровскын ез вõв. Мijaнкõд еорнитõс сылõн отсасые Доенко јорт. Сијõ шуис, меным-пõ щõктис Блухер јорт атõбавны тijaнõс дал-

но-Восточној армијаын політика боксаан ыңыд уң нуёдымы.

Хабаровсксаан Владивостоккөз локтим 22 час. Владивостоккө воём бөрын ми му-ним своретс Трудаб. Сени вөли мигинг. Ми-жанбс сени чолбмалисны китајса, јапонјаса, корејаса да СССР-са робочөјяслөн пред-ставителјас. Сесеа вөли бөрјөма комисеја лөбөдны план, кушөм уңјас мијанлы ну-өдны ноль дунөн Владивостоккын олігөн. Ми Владивостоккын унатор адзылим, адзы-лим предпріяттөјас, клубјас, адзылим СССР-а да китајса пролетариатлые жітөд ку-төмсө, адзылим пионер отрадјасөс, СССР-са пионерјасөн котыртөм китајса чела-д-јасөс.

Владивостокуе мијан мунигөн вөли вө-чөма колльөдөм. Секи бара-на тыдовтчис ставмувывса уңалыс војтырлөн топыд жітөдыс да ставмувывса револутсеја вө-на вермаены көсөјөмыс. Ми сетим көсөйсөм некор не вунөдны, мыј СССР ставмувывса револутсејалөн штаб да помөд, вермаены имперіализмкөд.

Далнөј Востоккын нуёдым лунјас мијан некор оз вунны.

Ми төждыены кутам, мед германјаса уңалыс жөз кыңзі ставмуыс төдіс Гөрд армијалыс револутсеја понда вермаены збојлунсө. Германјаса гөрд фронтовікјас-лөн сојуз, коді нуёдө ас бөреалыс герма-нијаса миллион лыда робочөјөс, пыр дае сувтны кыңи оружјөөн Гөрд армијакөд целюмыс-целюмө. Ми кутам петкөдлыны ассыным кулакнымөс, коді лоі-нын став-муывывса пролетариатлөн вермасан пас, — ставмуывывса буржуазіјалы сетчөз, кытчөз, муеарас оз кут муңны выл нога олөм лө-өдөм—соцсализм течөм.

Германјаын гөрд фронт олө дај кутас овны, көт-і ергөны мијан став врагјас да соцсализм-фашистјас. Некушөм вын оз вермы щөктыны гөрд фронтовікјасөс дундыны револутсеја вөсна комінтерн вескөдлөм улын вермаены.

Гөрд фронтовікјас еөлыштөны буржу-азној законјас вылө да ескөны сөмын ре-волутсеја да классөвөј тыш законјаслы.

Роч вылыс лөбөдіс ВЫЛ ПАШ.

К а м а с а б а р ж а.

Торыт зев чорыда муніс зер, улыңас тырісны ыжыд шыон еодалан Камао летчысезе визув шорјасон.

Војса букыштчом јенеж југјалис повчодлан бион, чорыд гым јиркөдіс кар вывті.

Зерыс вөтліс мијаносе доланык вежөсө, сөмын сени мијанлы ез вөв зескыд. Воеса улын өшиңөд пырө сөстөм сыңөд, гырыс зер војтјас уеоны өшиң вылө, резөны вежөсөз. Југыд чарбјјас ыңјалисны пемыд өшиңјасын, југдөдісны өшиңулысешөшкыртчөм пу.

Муңөмным нөжјөнікөн кутіс сајкавны. Зер лөныштис, кывны кутіс ва летчан трубајасөд валөн ызгөмыс.

Пызан вылын лөна сулалө көзалөм вјж шаж.

Менам јортөј зертөчыс долаліс шөкыда, киргөмөн, өні лов шыыс сылөн лантис, бытгөө сјјө онмөвөсы.

Сөмын сјјө друг дрөгмуні, вешыштис мөдлаө, кутіс курітчыны. Чігаркалөн бі чутыс кутіс өмавны сыңөдын бытгөө ва мөт.

Сјјө нүжөдіс кіјасөө пызан вылө, пуктис асыс өрїтөм јурсө на вылө да мөвпалөмөн шуіс:

— Те шөктін вїставны баржа јывөыд, поңө. Мыјтор адчылан, сы јылыс он вермы вунөдны. — Сјјө лантис. Нөдыр мыгеті бара кутіс вїставны. — Баржа історїја јывөыд вїставны зев еөкыд. Мортыккөд быдторсө поңө вөчны — мучїтны, пытајтны вїны... Сөмын оз поңө вїны сы јылыс колөм мөвпөс. Јежыдјас дікмісны, најө лоісны эверјасөн. Мијанлы еөкө вөлі колө лоны дікарјаснас, сөмын аслыным лоі вермасны, кодјас вөлі лыддөны анысө јөзөыс вылынжыкөн. Збылвылас дікарјаснас вөліны најө. Ез вөшөрө Колчактө кымтыны „верковнөј уөмірїтөлөн“.

Сјјө шыңмуні. Шыңсө вөмыс лөзөм бөрын бара кутіс нүөдны воңө:

— Најө көејисны, мијаносе зїкөз вїөм кыңзі, вуңнас нещыштны „гөрд, револуцїја“ гөгөрвоөмсө. Ез вөшөрө на пыңкыс өтї морт шулы: „Роң му вылын-кө колө көө өтї болшевик, Россїја лөө опасностын.“ Шүөма теңкода. Мукөдлаын тертї, Уралын ез вөв буржыкыс, ферт, кыгчө јежыдјасыд волісны. А баржаыд сөмын төдвылө колөм өөитор.

Јежыдјас төдлытөг пырісны Сарапулө, некод вөсїг пышјынысө ез вермы. Вөлі араа асыв. Керка вывјас вөспїдік јї кеңөн ежеөмаөс. Јежыдјас пыржө шыбытчысны кутавны коммунистјасөс.

Өтї еуткїөн кутісны кымынкө еө мортөс. Ферт, медвоңа кутөмјасөө јөз дырјї вїјисны — „мед төдласны быдөн.“ Вїсны вїчкө жынјан шы улын. Вїны нуісны тошыд кың пыңкын. Сөсөа кутісны бырөдны ловја јөзөс.

Быдлун арестујталөны вылө јөзөс, [најөс еуісны вїна вїзан воңа складө. Сөветјас дырјї өшиңјасас вөлі вөчөма решеткајас. мед өшиңјасөө вїңы.

— Аслыным решеткајасөө вөчїм, аслымжө-ї на сајын пукалам, кулөмнымөс вїдчысам, — бөрынжык вөлі вїставлө өтї арестујтлөм јорт.

...Өшиң сајын лөң, сөмын көнкө ылын уксө појөзд.

Менам јортөј лөлыштис да нөжјөнік воңө кутіс вїставны:

— Сөсөа јежыдјас кыгчө еурө котөртисны, бытгөө дікмөм көбылајас. Кодыр Аңын аслас Железнөј дівїчїјакөд матыетчїс Сарапул бердө арестујтөмјасөс да заложнїкјасөс пукөөдісны баржаөд да летчөдісны Кама кывтчөс Галјаналаң. Арестујтөм јөз лоі 450 морт. Тајө ічөтїк карын!

Мысө пакөд ез вөчны? Быд рыт лүк-сө востасны да горзөны:

— Комїссарјас, петөј!

Кодкө-і ас полбмысла вузалас аесө. Секи кыскасны сїёе трумеыс вылас да кутасны шомполјасөн кулны, ставыс вїр прут мышкас кајас. Сесеа лентасны да шыбытасны Камаө.

Өтї мшїс штык јывеыс да уеї ваас. Кутїс вартчыны—сїёе суїс јое пула. Ва вылө коллі недыр кежлө сөмын вїр пас.

Медса-нїн локаліс офїтсер Коркїн. Сїё брїтөм чужөм вылын быггө коемөма јөзлөн вїр. Мукөд дырјыс сїё сувтөдас арестујтөмјасөс стројө да воөдыс ветлїгөн бїдөнлы зурөдөмөн скөрыс горзө:

— Те, гөрд сволөч, пет воцлаң, му-нан Камаө черї кыны...

Арестујтөм судалө. Секи конвоїр мыш-саыс прїкладөн зурөдїг тырјї јөткыштө арестујтөмөс ваө.

— От-нїн төд, мыјдта тївоксө начкы-лі. Јенмыд оз јуав, а јөзлы төдны нїнөм-ла,—вїставлө гажмөм Коркїн, ачыс воча кї зыралө да шыг пон моз жерјалө.

Бокыпжык лаїкјалө кулөм морт. Сїёс өшөдөмаөе кокөдыс да сїзі, сөмын јурыс воас їнмө. Тајө кулөм мортыс уна час мучїтчїс гез јылын бовјалїгөн.

Арестујтөмјасөс бөр вөлі сујөны тру-мө, а мукөдыс, мед шыгјалөмыс да кын-мөмыс аенысө вїзны, вїстасөны комму-нїстјасөн. Налы зев регыд помыс воө.

Шыгөе да пастөмөе пукалісны арес-тантјас, лов шыөн шонтысөмөн. Најө ад-

зісны рөгөза да вөчалїсны сыыс „плаш-јас“.

Өтїкыс Кама куца тыдовтчїсны жежыд плагјаса воїеннөј парекодјас. Сөреөн бөр-еөн кајөны ва паныд мїноноскајас.

Сїё асја каднас баржа вылын вөлі чөв. Сөмын војнас ытїсны „черїаслы“ көкјамыс мортөс.

Баржа вывса конвоїрјас ветлөны ку-рїтчїг да маткїг тырјї, мукөдыс пелөсын рөгөзаөн вевтысөмөн үзөны.

Друг өтї салдат їндїс локтыс мїнонос-кајас вылө да горөдіс:

— Мїјан, буракө,

— Он-ө мыј адзі, јөј мөс, жежыд пла-гаөе-да,—бокө сөлыштөмөн шуїс мөд.

— Ачыд те јөј мөс. Адза,—скөрыс шуїс воцзайд да матыстчїс баржа нырас.

Медвоцын мыныс мїноноска вылын судалїс морскөј лејтенант да суеа вїзө-діс барјалан.

— Тајө буракө,—шуїс сїё сы дїным судалыс матрослы.

— Ем, госпөдїн лејтенант,—вофрунт сувтөмөн тракнїтїс матросыд.

— Кодјас тї?—Јуалїс баржавывеыд лејтенант,

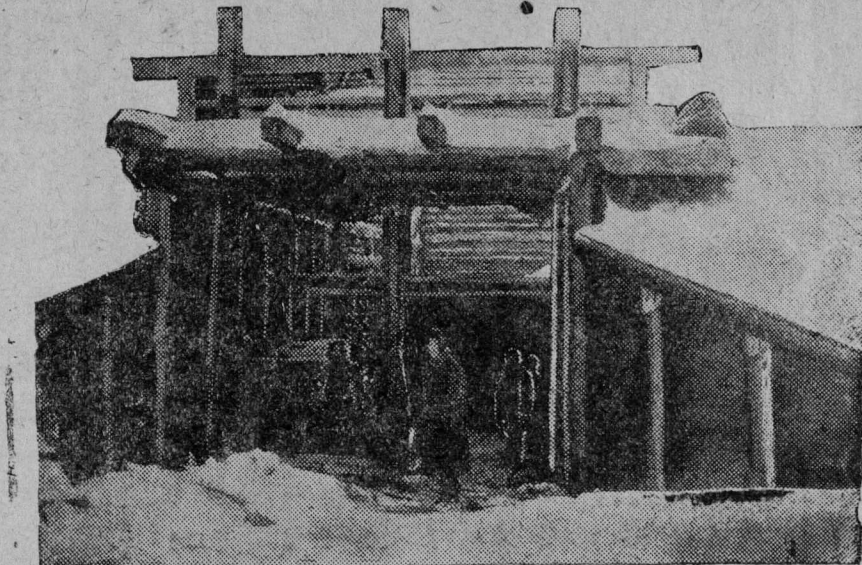
— Воїеннөј кардон,—воча вїзісны баржа вывсаң.

— Мыј ем баржаад?

— Наң. Рїс.—өттырјө горөдісны кы-көн.

Вїзїнса електростантсїјалөн ва туј

Фото Пельмеговлөн

Сесеа петіс чангыла ныра томынік салдат да вѣсталис:

— Пѳрјаслѳны најѳ, мїан зон баржа тыр гѳрдјас. Воштыны некытчѳ, мї-ї черїјасѳ најѳн вердам. Ыѳлео морт-на нѳшта колі.—Сїјѳ чуннас ырекоптїс ырув-еыс зырымсѳ да гораа серѳктїс.

— Лант!—горѳдіс лѳјтенантыд. Сылѳн брїтѳм чужѳм вылас каїс гѳрд вїр.

Салдат ыыр-жѳ палыч моз сувтїс да зырымс кутїс летчыцы вылыс пар выв-тыс.

Секи лѳјтенант жєныда шүїс, мыј баржа мунас Белаја јуѳд да Уфаса арміја-ѳн командунтыс нїмсаң ыыр-жѳ щѳктїс кыпѳдны парѳѳ парекѳд вылын.

— Букеїр вылѳ боетны!

— Ем, букеїр вылѳ боетны, господїн лѳјтенант!

Баржа вылын кутїсны котравны сал-датјас—олѳмѳ пѳртны лѳјтенантлыс щѳктѳмѳ.

— Мїноноска возлаң!—щѳктїс лѳјте-нант.

Мїноноскајас кыц пыщкын, мѳдѳдчїс парекѳд бѳреа баржа.

Мїноноскајас термасїсны.

— Зев бур,—локтїс лѳјтенант дїнѳ матрос.

— Бур,—воча вїзіс лѳјтенант.

Баржа вылын пукалісны конвоїрјас да тошыда кутїсны кїаныс вїнтовканысѳ. Најѳ еуеа вїчѳдісны арестунтѳмјас бѳреа.

Галјан кыркѳщ ез-на сајав. Регыд зї-кѳз пемдіс.

— Коди да кытчѳ?—Јуалїсны берег-саң. Тајѳ вѳлі војєннѳј пост.

— Нуам баржа Белаја ју вылѳ,—воча вїзісны мїноноска вывсаң.

Баржа труппы пукалыејас чукѳрѳн пукеѳмаѳе да саркѳдѳны пїннаныс. Најѳ вѳлі зїк-нїн чартѳны, мыј најѳс нуѳны вїјѳм вылѳ.

Војдас мїноноскајас сувтїсны.

— Баржа вывсѳд караултѳ вежам,—шүїс матрос салдатјасыдылы.

— Зев бур. Јона-нїн кынмїм,—воча вїзісны салдатјас да нїмкоѳ ырыс кутїсны пуктавын пуктавын вїнтовкајасѳ.

Кодыр локтїс матыса еїктыс корѳм выл конвој, вїнтовкатѳм салдатјас водїс-ны учы.

Најѳс арестунтїсны.

— Мыјнѳ тајѳ...

— Нїнѳм, сѳмын торкєыштѳм...

Баржалыс лүксѳ востїсны.

— Јортјас, петѳј, тырмас [сенї пукав-нытѳ,—нїмкоѳасег тырїї горѳдіс труппѳ матрос.

Сесаң некѳд ез шыас.

— Мыјнѳ тї, јортјас, он петѳј,—мѳ-дыс шүїс матросыд да гыжыштїс бала-бѳжсѳ.—Оз-ѳд-ї ескыны.

Сїјѳ четчыштїс ыщкас. Регыд кутїс кывны сылѳн перыда сорнїтѳмыс:

— Кычї-нѳ тї рѳгѳза пыщкас, пастѳ-мѳе... Јортјас, кыч-нѳ тајѳ?

Матросјас термасѳмѳн кутїсны сєта-вын труппѳ наң да папїрос. Пыщкас код-кѳ пореа-пореа бѳрдїс.

Куз гезїн кутїсны петны труппыс рѳ-гѳзаа јѳз, гѳгѳр вїчѳдѳны оз ескыны.

...Баржаѳс ваїсны Сарапулѳ. Ыѳлео даскѳкјамыс мортѳс мездїс аслас повтѳм да муѳерлунѳн возза мїчман да болше-вїк.

Менам јортѳј лантїс да кутїс мыјкѳ мѳвпавны. Зерѳмыс зїкѳз дугдїс. Јєнеж-ын југдїсны козувјас.

Роч вылыс лѳсѳдіс В ы л П а ш.

Ивл. № 6

Ответственный редактор Н. П. Попов.

Члены редколлегии } И. И. Оботуров.
В. А. Савин.

Худкорјаслөн ыстбок

Худкор Киселов

Пошта ётик враг—Худкор

Худкор Образцов

Худкор Филишов

.... вужнас

Худкор Цембер

Х
У
Д
К
О
Р
Ј
А
С

Р
І
С
У
Ј
Т
Ө
Н
Ы

Көјінјас дорҗејас

Важон

Худкор Чабаков

Өні

22577

НЭС Коми
1-1

донье 25 ур.